

Ціна 2.50 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXVIII

КВІТЕНЬ -- 1987 — APRIL

№ 446

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

NOWI DNI
P.O.Box 130
ETOBICOKE, ONT., CANADA
M9C 4V2

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

1 YEAR SUBSCRIPTION — РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: Can. dol. 20.00 кан. дол.
U.S.A.: U.S. dol. 18.00 амер. дол.

OVERSEAS — ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ
U.S. dol. 18.00 амер. дол.
Avio — U.S. dol. 30.00 амер. дол.
or equivalent — або рівновартість

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA — АВСТРАЛІЯ:

Mr. Z. Steciuk, 10 Bates Court
Jacana 3047, Vic. Australia
Mr. A. Komar, 62 Cullford Ave.,
Klemzig 5087, S.A. Australia

GR. BRITAIN — ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

U.S.A. — СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky, 2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Філадельфія і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj, 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

CANADA — КАНАДА:

Тандер Бей:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає Спілка „НОВІ ДНІ“ з обм. відповіальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор

Редколегія: Іл. Бондарчук, Тоня Горохович, Василь
Гришко, Дмитро Кислиця, Олексій Коновал

Адміністратор — Михайло В. Гава

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Олекса, Гай-Головко — ЧОРНОБИЛЬСЬКІ РЕФЛЕКСИ	1
Стівен Лікок — ПОЇЗД НА МАРІПОЗУ	2
Михайло В. Гава — СТІВЕН ЛІКОК	4
Олена Сидоренко — ПЕРШІ КРОКИ ДВАНЬОРУСЬКОГО МИСТЕЦТВА	6
Прот. С. Ярмусь — СЛОВО З НАГОДИ АВТОРСЬКОГО ВЕЧОРА	8
Ярослав Назиревич — ОЛЕНА ТЕЛІГА	12
П. Маляр — ЮРІЙ БУРЯКІВЕЦЬ (в його-65-річчя)	14
Юрій Буряківець — РУМ'ЯНИЙ ВЛЕС (Пісня 48-ма)	14
Гр. Сірик — ВАСИЛЕНКОВА АНЮТКА...	15
М. Бойко — ВАСИЛЬ АНАСТАСЕВИЧ — БІБЛІОГРАФ	17
Іван Безпечний — ДЗВІН НА СПОЛОХ	19
Юлія Солод — ВІЧНА МОЛОДІСТЬ „РУСАЛКИ ДНІСТРОВОЇ“	21
Одександер Роїк — УКРАЇНСЬКА ПРАВОПИСНА ДИСКУСІЯ	22
Петро Одарченко — НАЗВИ ПО БАТЬКОВІ	25
Галина Корінь — ОБКЛАДИНКИ „НОВИХ ДНІВ“	26
М. Даль — НОВІ ДОСЯГНЕННЯ ЄВГЕНІЇ ПАСТЕРНАК	28
Ніколь Сукманська — ЛЮДИНА ШУКАЄ ЕНЕРГІЮ (ІІ)	29
Ростислав Василенко — ЧИ МОЖНА ВІРИТИ НАШИМ КОРЕСПОНДЕНТАМ	31

На першій сторінці обкладинки — Василь Курилик.
МАДОННА ЯДЕРНОГО ВІКУ (1971). (З репродукції картки
Мистецької Галерії в Ніагара Фаллс, присвяченої жертвам
чорнобильської атомної трагедії).

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовленіх матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Олекса ГАЙ-ГОЛОВКО

ЧОРНОБИЛЬСЬКІ РЕФЛЕКСИ

Бушують атоми, розжарившись в реакторі
столико й стоголово,
І полум'я невидиме отрутою
кипить у людській крові
В Чорнобилі і навколо
у сонцеяній Україні й далі...
Змарнili села в ній —
поля, ліси, гаї й луги,
Багато знемагає й нідіє людей,
і гинуть у печалі...
І скручується листя, і птахи падають
з дерев з безсилля і жаги,
Задихавшись в диявольській
плутоновій отруті —
В небачений у нашому вмираючому
світі чорний смуті...

Прогулюється смерть зухвало,
прогулюється вдень і уночі
В поранений Москвою Україні...
А в марксо-ленинській Москві
„батьки народу“ в грізні ці години
На мурі кремлівськім з кривавими
стрічками стоючи,
З рабами зігнаними
під тюремний рев пісень
Вславляють у пітьмі
першотравневий день.

**

Справляли вишні шлюбні дні
І птахи їм пісень співали.
Достиглих зір свічки рясні
Життєвий шлях їм торували.

І люди радістю цвіли
У дні вродливої природи,
Де думи з вірою ішли
До їх закутої господи.

Весни зелений пароплав
Плив у вишневім білім морі,
Та раптом ясний день зів'яв
І в муках зарідав і горі.

Гриміло горе з жару й тьми,
В яких земля ще не бувала,
Бо під вишневими грудьми
Московська смерть зареготала.

І в реготі рекла своїм,
Щоб нас із світу цього змити
І на шляху пекельнім цім
Із нами землю нашу вбити.

**

Коли махнула крилами весна
І зелом клечала міста і села,
В квітневу ніч жахнулася вона
І болем вкрилася душа її ясна,
Душа привітна, щира і весела.

В садках в квітнево-голубій порі
Листочки задихалися і гасли квіти...
Не входили в садки батьки і матері,
Щоб птиця пахоці до першої зорі,
Не бавились в садках весною вміті діти.

Ввірвали чудотворну пісню солов'ї,
Лишили теплі гнізда солов'їхи...
Не скоро вернутися вони в садки свої,
Не збільшать арфострунної сім'ї
Для солов'їної і людської утіхи.

**

Над Києвом хмари плямисті
Начиняють смертю роки...
Горить на каштанах листя,
Горять на каштанах свічки.

У місті прокляття чути
Промовлене страхом гучним...
Чорнобильська грізна отрута
Життя роз'їдає в нім.

Не видно дітей у місті, —
Схопили їх і відвезли
Зі страхом у ночі імлисті,
Отих, що в могили вже ішли.

Та в Києві гостям співає
Приблудна гнила каламутъ:
„Каштанове листя вмирає,
А люди здоров'ям цвітуть.“

ПОЇЗД НА МАРІПОЗУ

(Із збірки п.н. „Сонячні Ескізи
з Маленького Містечка“)

Відходить він з міста кожного дня, коло п'ятої години вечора, цей поїзд на Маріпозу.

Дивно, що ви цього не знали; адже ви самі з того маленького містечка, хоча, можливо, давньою його залишили.

Кумедно, не знати за ввесь той час про поїзд, який кожного дня по полуздні, пахкаючи парою, стояв на міському двірці і ви могли в будь-який день сісти тай поїхати додому. Ні, не „додому“, звичайно — тепер ви це не назовете: „додому“. „Додому“ тепер означає он той великий муріваний, цегляного кольору, будинок, в одній із багатьох дільниць міста. „Дома“ означає, в деякій мірі, цей Клуб Мавзолей, де ви іноді розповідаєте мені про хлоп’ячі роки вашого життя в Маріпозі.

Але, навряд, чи словом „дома“ ви назовете те маленьке містечко, хібащо, як пізнього вечора, сидячи десь у затишному куточку, читатимете книжку, таку як оця.

Цілком природно, що ви тепер не знаєте про поїзд до Маріпози. Колись, ще хлопцем, як ви вперше прибули до цього міста на самостійне життя, ви тоді добре знали про це, навіть надто добре.

Правда, ціна самого квитка в той час багато чого значила; і хоч ви знали за поїзд, проте взяти його не могли; хіба часом, просто з тури за домом, ви в п’ятницю пообіді, після праці, ніби прохідкою по місті, виходили ген, аж на станцію, дивились, як люди з Маріпози всідали до поїзду; і вам тоді дуже кортіло також поїхати з ними.

Ну, звісно, що в один час ви знали цей поїзд краще, ніж якийнебудь інший об’єкт у місті, і любили його теж, заради маленького містечка в соняшних обіймах, до якого пролягла його сталева путь.

Чи пригадуєте, як уже влаштувались на працю, ви плянували, скоро тільки розбагатієте, добре розбагатієте, вернутися знов до маленького містечка і збудувати велику хату з верандою — не зважаючи на кошт — на яку лише у вас грошей стане: плянували будівельний матеріял, кожен квадратний фут, включно з прекрасним дерев’яним парканом перед фасадою дому.

Це мав бути один з найкращих, найбільш грандіозних домів, який тільки можна собі уявити; в дійсності, набагато гарніший за цей просторий кам’яний палац, з під’їздом та чудовими оранжеріями, який ви згодом побудували в однім із кращих кварталів міста.

А, якщо ви вже напів забули Маріпозу і давно загубили до неї дорогу, то ви лише такий самий, як і переважна більшість членів Клубу Мавзолей у цьому місті. Чи ви повірите, що, фактично, всі вони

прийшли з Маріпози і нема між ними ні одного в цьому клубі, який би іноді не мріяв, у глухій тиші довгого вечора про те, що колись він таки поїде побачити знов рідне містечко.

Всі вони так думають. Однак, соромляться це визнати.

Спитайте свого сусіда, при другому столику, чи тут куріпку, що тут подають вам часом на стіл, можна, хоч на мить, порівняти до тієї птиці, яку йому доводилось колись, ще хлопцем, з вами чи з кимось іншим, стріляти в ялинових кущах, біля озера. Запитайте, чи він їв колинебудь качку, яка б хоч трохи нагадувала отих чорних качок, що водяться в рижових болотах, на берегах Осавіппі. Або, щодо риби і риболовлі — ні, ліпше не питайте, бо як почне розказувати про бичків, яких вони ловили біля мельникової греблі, або зелених окунів, що ховаються в тінях поміж камінням, поблизу Індіанського Острова, то навіть, довгий до зануди вечір у цьому клубі, буде закороткий, щоб усе розказати.

Зрештою, нічого дивного, що вони не знають за пообідній поїзд до Маріпози. Дуже мало людей про це знає. Більшість, очевидно, знає, що є такий поїзд, який відходить щоденно з міста о п’ятій, але ті люди не знають усієї правди; переважна більшість із них уважає його за приміський поїзд. Багато з тих, які щоденно ним користуються, думают, що це поїзд тільки до голф-парку; але тут трюк є такий: тільки но він залишить за собою місто, околиці та голф-парк, як помалу -малу він перекидається в поїзд маріпозький і тоді, з грюкотом та стукотом, мчить на північ, метаючи з димохода сполами іскору у темряву ночі.

Очевидно, ви цього зразу не помічаєте. Всі ті люди, що товпляться в середині, з киями, в коротких, до колін, штанах і плоских кепках на голові, можуть легко будь-кого спанелити. Ця товпа з приміських районів, що на сезонні квитки вертає з міста додому і тісниться часто в проході вагона — ці люди не є з Маріпози. Але, ви розгляньтесь трохи — і тоді легко їх розпізнаєте. У натовпі, тут і там, ті люди, що вдягнені ніби цілком прилично, виглядають, однаке, дещо незвично: жінки в дивних капелюхах, і — як ви сказали? — тогорічної моди? А, так, звичайно. Ото ж воно є.

В усякому разі, ото вони — люди з Маріпози, напевно! Он той добродій у панамі-за-два-долари, що окулярами поблискуює, це один з найвизначніших суддів — оздоба судової палати в окрузі Міссінаба. Або той, клерикального вигляду, пан в ширококрисому чорному капелюсі, що тлумачить своєму співрозмовнику чудовий механізм нового повітряного гальма (один з яскравих доводів про божественність структури фізичного всесвіту) — ви його напевне вже колись бачили. Люди з Маріпози! О, так, кожного дня їх повно там, у поїзді.

Звичайно, розпізнати їх у поїзді, під час, коли він проходить передмістям, повз район голф-парку та підміські околиці — важко. Але, підождіть трохи і ви побачите, що як тільки місто залишиться

позаду, поїзд починає потроху міняти свій характер: електровоза, який промчав вас тунелями через усе місто, вже відчеплено, а на його місці тепер, старої дати, паровик „надроках“. Ви, мабуть, не бачили паровоза „на дроках“ ще з того часу, як були молодим хлопцем — яких сорок років: старовинний паротяг, з розшириною горішньою частиною корпусу, наче перевернутий циліндром униз каплюю; а на іскри такий щедрий, що за кожну милью, ви одержуєте потім, на вашому костюмі, промалену дірку.

Чи ви зауважили, як ті невеличкі, охайні вагони підміського електропотяга, що вийшов з міста, один по одному вилучають на придорожніх станціях, а на їхнє місце підганяють старі, знайомі вам вагони, з плюшовими, червоного кольору сидіннями (як це колись пишно виглядало!) і з грубкою в кінці вагона. Вогонь у грубці палає несамовито, сього осіннього вечора, бо холод знадвору пробирається всередину, як тільки поїзд, вийшовши на відкриті простори, піднімається на вищий рівень, у крайні озера та соснових лісів.

Ідучи, дивіться у вікно. Місто тепер уже далеко позаду. Справа і зліва, назустріч, виринають, дбайливо утримані ферми, в тінявих обіймах широколистих кленів, з високими, біля клунь, вітряками, які ще досить виразно вступають із вечірніх сутінків. Тъмяно-червонувате світло, з вікон фермерських садиб, нагадує про затишок і спокій, що, на відміну від міського гамору та клекоту, так вабить людину, спраглу відпочинку.

Потім ви знов, напівдримаючи, сидите в вагоні і дивуетесь, як це так сталося, що за такий довгий час, ви не спромоглися поїхати сюди. А скільки то разів плянувалося, чекаючи лише на відповідний час і нагоду, взяти поїзд та й поїхати до маленького містечка, щоб побачити, як воно тепер виглядає, чи зайшли які зміни з того дня, як ви його покинули. Та кожен раз, як приходив час вакацій, якось завжди так складалося, що ви, передумавши, іхали до Нарагансету чи Нагагкету, а чи в інший який Гамагачет, а відвідини до Маріпози залишали на інший раз.

Вже добре посутеніло. Однак ще видко дерева й огорожу фермерських садиб, але й ті починають дедалі розчинятися в густій темряві осінньої ночі. Тимчасом поїзд подовжено на цілий ряд товарних вагонів та плятформ, які тепер біжать між нашим вагоном і паротягом. На кожному переїздічуємо раптом протяжний, приглушено хрипкий, рев сигналу, що конаючи, переходить у мелянхолійний зойк, який далеко луною відзвивається в довколишніх лісах; в лісах, кажу, бо людські оселі трапляються тут рідко, а залізничний шлях, подекуди, врізається в широкі лісисті простори — високої чорної модрини, червоного верболозу та низькорослого чагарнику, які протягом двох людських поколінь, вперто не піддавалися постійним спробам людини, перетворити їх на управні поля.

А ось, гляньте тепер у ту велику прогалину в темній панорамі лісів, що відкривається перед

нами на фоні ще не зовсім потемнілого неба — це ж є, власне, Озеро Осавіппі, Велике Озеро, якого називали, з якого витікає річка і впадає до меншого озера — озера Вісанотті; а вже над ним і лежить містечко Маріпоза, що на вас чекало тридцять довгих років.

Безумовно, це є Озеро Осавіппі, аякже! Ви б його відізнали, хоч би де, по тихім плесі темної води, спокійна гладь якої вже чекає на перший, холдний подих недалекого морозу. Розпростерлась широчезна смуга чорноти, а над її берегом гримить, у шаленому бігу поїзд, описуючи з карколомною швидкістю, звивисту лінію здовж крутих контурів Великого Озера.

Як страшенно швидко мчить поїзд, сіє осінньої ночі! Ви подорожували — я знаю — і Імпаер-Стейт Експресом, і Нью Лімітед, і Марітім Експресом, який осягнув головокружний рекорд — шістсот миль на годину, з Парижу до Марселі. Але, що це, порівнюючи до цього божевільного кар'єру, цієї карколомної швидкості, цього громоподібного реву, Маріпозького місцевого, коли він дуже спішить додому! Не говоріть мені, що його швидкість — тільки двадцять п'ять миль на годину. Мені байдуже, яка швидкість. Я вам скажу — врешті, ви можете самі пересвідчитись, як схочете, що цей поїзд, з товарних та пасажирських вагонів, який мчить у темну ніч і, пронизливим віреском паровозного гудка, сколихнувши мертвутішу лісів, глухим відлунням об далекі береги, будить сонне озеро — є найшвидший поїзд у світі.

Так. І найкращий також: найвигідніший, найпевніший, найрозкішніший і найпрудкіший поїзд, який будь-коли крутив колесами.

I, також найпривітніший, і найбільш товарицький. Бачите, як усі пасажири тепер звертаються один до одного, дружньо гомонять, тоді, як поїзд усе ближче підходить до маленького містечка; ота холдна стриманість пасажирів підміського електропотяга десь розвіялась і пропала. Вони розмовляють — чуєте — про врожай, про останні всілякі поточні справи. Вже кондуктор змінив свій глянсований картуз на звичайну, круглу „крісті“ і ви чуєте, як пасажири, звертаючись до нього і до гальмового, кличуть їх „Біл“ і „Сем“, наче всі вони — одна родина.

Яка тепер година — пів на десяту? А, значить, ми вже наближаємося до містечка; оцей великий гущавник, що ми тепер минаємо — ви напевно пригадуєте — це ж є те Велике Болото, що зразу по цей бік моста, через Осавіппі. А ось і міст — і довгий гуркіт поїзду на каркасах споруди, що високо здіймається понад болотом. Чуєте, як стукають колеса на залізничних стрілках; як кидаються вроціч семафори! Ми повинні бути вже дуже близько!

Хвилюєтесь, що? Дивним видається, приїхати сюди після такого довгого часу? Не турбуйтесь, облиште заглядати в темну шибку вікна на своє обличчя, вас ніхто тепер не впізнає. Ваше лице змінилось за ті довгі роки гонитви за грішми, в ве-

1. Меморіальний будинок С. Лікока в Орлії.

ликому місті. Можливо, якби ви були, час-від-часу, навідувались сюди при нагоді, воно було б інакше.

Он — чуєте? — ті протяжні гудки льокомотива: один, два, три! Ви відчуваєте, як поїзд раптом сповільнює біг і, загинаючи величезну дугу, по високим насипі, прямує на маріпозьку станцію. І в той час, як він робить цей свій останній закрут, ми бачимо з вагону довгий ряд мерехтливих станційних вогнів і світло у вікнах депо.

Яке воно все близьке і зрозуміле. Точнісінько, як було тридцять літ тому. Черга готельних автобусів уже чекає на поїзд, який, важко сопучи, повільно підходить до платформи і зупиняється, з шипінням випускаючи зайву пару. І тоді, серед загального шуму, до вашого вуха долітають чіткі вигуки гальмового і носильників:

„МАРІПОЗА! МАРІПОЗА!“

І слухаючи той крик, який дедалі все слабше і слабше дзвенить у наших вухах, ми знов сидимо тут у шкіряних фотелях Клюбу Мавзолей і, розмовляючи, згадуємо Маленьке Містечко під Сонцем, яке ми колись знали.

З англійської переклав
Д. Романик

2. Фрагмент з присвяченого С. Лікокові вечора в „Козубі“. Зліва — пані Дяковська, Віра Ворсько, доповідач М. Дяковський, Дм. Романик і Стефанія Гурко.

Михайло В. ГАВА

СТІВЕН ЛІКОК

У цьому році — пам'ятна дата для провінції Онтаріо і всієї Канади коли міська рада Орлії відкрила меморіальну таблицю на будинкові відомого письменника — гумориста Стівена Лікока (1957).

Своїми численними літературними творами він звернув на себе увагу читачів і літературних критиків не лише в Канаді, а й в інших країнах світу.

Між його творами на перше місце поставлено книжки „Літерери лапсес“, „Нонсенс новелс“, „Аркадіян адвенчюрс віт те айдл річ“ і зокрема надзвичайно цікавий твір „Соняшні скетчі з маленького містечка“.

За словами перекладача творів Стівена Лікока, Дмитра Романіка, на літературному вечорі у мистецькому товаристві „Козуб“ у Торонто осінню минулого року „До канадської класичної літератури не можна критично підходити, не прочитавши різноманітних, а зокрема літературно-гумористичних творів Лікока“.

Гумор Лікока багатий на психологічні відчуття з делікатною домішкою іронії на тогочасне життя канадців.

Його гумористична творчість дуже далека від гумору Остапа Вишні чи Олександра Ковінки.

Гумор Лікока вимагає культурного й освіченого читача зі знанням жанрів літератури і вміння аналізувати та порівнювати прочитане.

Унікальна відмінність від інших гумористів-письменників, мабуть, і була основою для Інтернаціональної асоціації імені Лікока, яка кожного року нагороджує пам'ятковою медалею найкращого канадського письменника-гумориста.

Досі нагороджено декілька десятків письменників, між якими такі відомі прізвища, як Ерік Ніколь (за твір „Шел ві джоїн де леді?“), П'єр Бертон („Джаст адд ватер енд стір“), Фарлей Моват („Корабель, який не пливє“).

Згадуючи С. Лікока, сміло можна сказати, що це була дуже багатогранна творча людина.

Крім англійської і французької мов він знов та-жож німецьку, тому його лексикон мав різноманітне літературно-гумористичне забарвлення.

Проживши сімдесят п'ять (1869-1944) написав більше двох десятків книжок гумору та двадцять сім з ділянок історії, біографії, критики, економіки і політики.

Він писав навіть напередодні своєї смерті, лікуючися в однім зі шпиталів міста Торонта.

Народився письменник в Англії сімдесят миль на південний захід від Лондону у селі Сванмур. Батько письменника багато уваги присвячував родинній фірмі торгівлі вином і пляном на „фермерування“ у Південній Африці.

Родинні обставини приневолили переселитися в Канаду на ферму в місцевості Суттон біля озера Сімко. Набута стоакрова ферма в його згадках описана як найбільш „прокляте місце, яке мені до-

велося бачити".

Можливо, на такий пессимізм вплинуло те, що батько був недосвідчений фермер і родина з 10 дітьми дуже бідувала.

Тлінні останки С. Лікока похоронено на цвинтарі „Сант Джордж“ церкви у місцевості Джексон Пойнт майже біля самого берега озера Сімко.

Це відокремлене мальовниче і тихе місце, оточене стодвадцятьп'яти-літніми вязами та химерними сплетивами завжди притягає літньою порою туристів, зацікавлених життям письменника...

Сімнадцять років свого життя письменник прожив у Торонто і тут закінчив середню школу. В університеті міста Чікаґо здобув науковий ступень доктора економіки.

Поруч завантажень працею в коледжі (навчав французької і німецької мови), зумів знайти час на дальші студії, завершивши їх новим науковим ступенем в ділянці модерних мов.

У його меморіальному будинкові в Орілії, який варто відвідати зберігаються цікаві записи також про Торонто. „Типічні торонтонці є приблизно п'ять фітів і дев'ять інчів високі і досить широкі у плечах.

Обличчя мають довге і вузькувате, на якому з кожного боку є по одному вухові“.

Подібні вислови на перший погляд звучать начебто нормальний опис людей, а насправді, аналізуючи глибше, ми бачимо приховану іронічно-гумористичну замітку, яка приваблює читача і робить письменника популярним та відмінним специфікою свого гумору.

У „Літерари лапсес“ вдало підмічені ріжні проблеми, — від банкової системи до шукання квартир і опису домовласників.

Орілію увіковічнив у книжці „Саншайн скетчес оф а літл тавн“, назвавши її „Маріпоза“ і зазначаючи, що це одне місто, а конгломерат.

З добрым умінням спостерігати життя і людей підібрано характери — священика, судді, директора банку, фризієра з їх людськими слабостями, на горунті життєвих проблем малого міста.

Утомившися частими подорожами з лекціями по Європі, Америці і Канаді, а також викладами в Монреальському університеті, письменник 1908 року рішив відпочинкові дні проводити в околиці „найкращого міста“ — Орілії.

Купує тридцять три акри землі біля озера Куїчінг і починає будову літнього будинку оточеного деревами, квітами і ліском біля озера.

На його думку „найкраще місце для писання літературно-гумористичних творів — це моя кімната над причалом для човнів, де плюскіт води і шум дерев дає спокій і наснагу до творчості“.

Свій заслужений відпочинок розділив за планом „творчість, рибальство, веслування та третя частина для праці в городі і господарстві“.

Крім Торонта і Орілії ще глибоко в його пам'яті закорінене місто Монреаль де письменник 1901 року у Мек Гілл університеті розпочав свої перші лекції, викладаючи економіку і політичні науки.

Перша його книжка „Елементи політичних

наук“ знайшла розголос по цілому світі. Переложена на десяток мов, у тому числі на китайську, арабську та урду.

Його педагогічне уміння настільки було відоме, що багато студентів приїжджають на декілька годин раніше, щоб знайти місце в автоторії і прослухати його лекцію...

Коли письменник, маючи шістдесят п'ять років, пішов на емеритуру, його запрошено повернутися до Англії і проживати у тій місцевості, де народився.

На запрошення письменник відписав у „Нью-Йорк Геральд Трібюн“ у місяці березні 1936 року так: „Дякую, мамо Англіє; я не думаю, що я потребую повернутися додому — Канада — це мій дім“.

Він кожну країну бачив у призмі своєго наслідження, з ріжними плюсами і мінусами, але Канада, а зокрема прекрасні околиці міста Орілії лягли в основу його гумористичної творчості.

УСПІШНИЙ ВИСТУП ПРОФ. ЯРА СЛАВУТИЧА В „КОЗУБІ“

У п'ятницю ввечорі, 6 лютого ц.р. „Козуб“ організував в залі катедральної православної громади в Торонті успішний вечір-доповід проф. Яра Славутича — „Від землепоклонства до християнства — поезія Богдана Ігоря Антонича“. Доповідач добре вивчив тему доповіді, яку прочитав до 50-річчя з дня смерті цього найцікавішого і найталановитішого поета Західної України 30-их років. На жаль, цього не можна сказати про більшість дискутантів, яким чомусь тяжко було вимовити прізвище Антонича („Свобода“ назвала його Антоновичем) й тому величали його просто — „ваш поет“.

Публіки на доповіді було порівняно багато, але вражала відсутність на залі наших лемків з найновішої еміграції, які, мабуть, також не знали що мовайтиме про найбільшого сина їхньої землі.

ВІСТІ З ІНСТИТУТУ СВ. ВОЛОДИМИРА

Інститут св. Володимира в Торонті, завдяки своїй постійній культурній і виховній праці, став однією з найвідоміших і найавторитетніших українських установ у Східній Канаді. Інститут приміщує багатьох студентів університету, музей українського народного мистецтва й має одну з найкращих українських бібліотек. Приємно довідатись, що Дирекція Інституту, з нагоди близького 25-ліття вирішила звернутись за допомогою до громадянства, щоб звільнити будинок Інституту від все ще великих боргів і за відсотки, які треба було платити, завершити будову та влаштування другого поверху.

ПЕРШІ КРОКИ ДАВНЬОРУСЬКОГО МИСТЕЦТВА

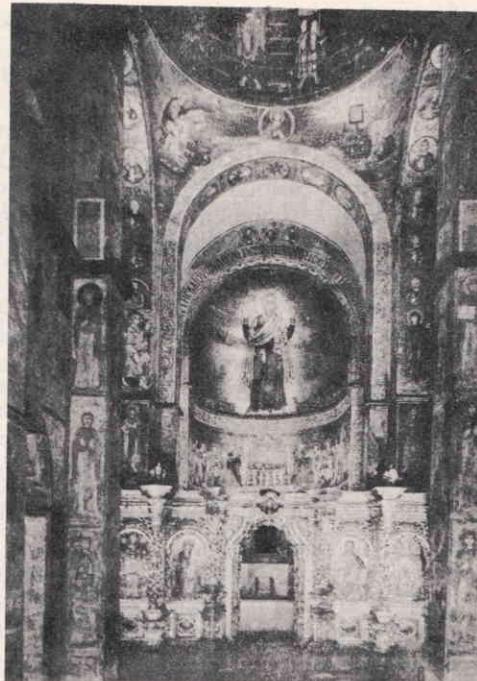
Початки образотворчого мистецтва у слов'ян сягають доісторичного минулого. В своїй основі це мистецтво було пов'язане з властивим нашим предкам язичницьким світосприйняттям. Задовго до проникнення на Русь християнства тут стали відомі й мистецькі твори християнської Візантії, могутньої сусідньої держави, прямої спадкоємниці культури класичних Риму і Греції.

Більш широко Русь познайомилася з візантійською художньою культурою після введення християнства, адже мистецтво служило популяризації нового віровчення. Літописне оповідання про вибір київським князем Володимиром віри зазначає, що богослужіння у константинопольському храмі справило на давньоруських послів величезне враження. „І не знали ми — на небі ми чи на землі, бо нема на землі краси такої“, — нібито згадували вони. У прекрасних, лаконічних і доступних образах розписи християнських храмів розгортали перед новонаверненими давньоруськими християнами найважливіші сюжети біблійської історії. За думкою сучасників-візантійців вони являли собою „Біблію“ для неграмотних.

Сприйнято на Русі було, однак, не все з християнського візантійського мистецтва. Через місцеві язичницькі реалістичні смаки перевага надавалася не аскетичним пізньохристиянським, а більш життєвим образам, пов'язаним із класичною спадщиною. Знайдений археологами кам'яний барельєф із зображенням Богоматері першого на Русі мурованого храму — Десятинної церкви у Києві, наприклад нагадує цілком світський портрет матері з немовлям.

Візантійський мистецький досвід одночасно став пристосовуватись не тільки до культурних, а й до державних потреб давньоруського суспільства — внутрішньо — і зовнішньополітичних. Виразно показують це світські розписи храму Софії Київської, збудованого у першій половині XI століття. Повні динаміки сцени полювання, ігри і танці скоморохів, зображення жонглера і стрільця, борців і музикантів, що грають на флейтах, сопілках, домрах та гуслях передавали давньоруську дійсність. Ці розписи підкреслювали значення Софії не тільки як культурної споруди, а й як світського державного і культурного центру Руси. Адже саме так розписувалися князівські палаці. За спогадами візантійського письменника Микити Хоніата, стінний живопис палат Ярослава Осмомисла у Галичі зображував кінські перегони і полювання із псами: гонитву за оленями, цькування зайців, пронизаного списом кабана та пораненого зубра.

Однак головною метою розписів Софії було піднесення престижу князівської влади. Серед сонму

1. Софійський Собор у Києві (1037-1044). Інтер'єр.

2. Христос вінчає князя Ярополка і княгиню Ірину на князювання. Мініатюра з Трирського монастиря. 1078-1087 р.

святих тут було зображене сім'ю Ярослава Мудрого, який підносив самому Христу модель щойно збудованої Софії. Київський князь звеличувався, прирівнюючись до візантійського імператора, якого звичайно зображували так само. Одночасно підкresлювався вагомий внесок князя і цілої Руси у скарбницю християнських цінностей. Ця ідея була співзвучною загальному напрямкові зовнішньої політики молодої Давньоруської держави — ствердженю її церковної і політичної суверенності.

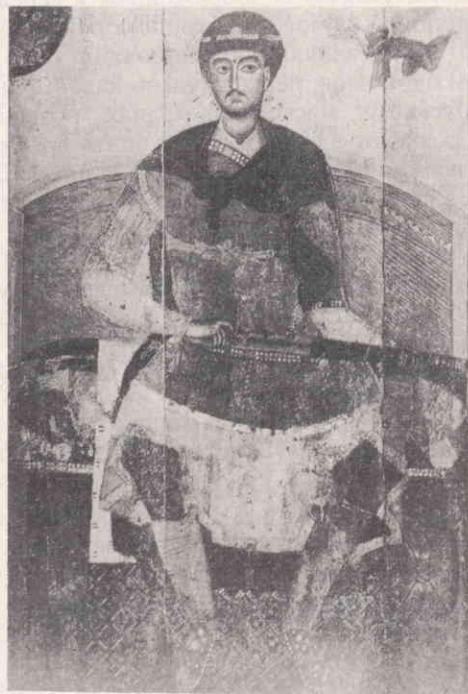
Розкриттю ідей рівності Руси із Візантією присвячена й композиція з кількох фресок, що ілюструє перебування княгині Ольги у Константинополі у 957 р., коли її віддавалися царські почесті. Одна з фресок представляє прийом Ольги імператором Костянтином Багрянородним, на іншій Ольга зображена поруч з імператором у ложі константинопольського іподруму, що дійсно було одним з епізодів прийому Ольги у Візантії.

В ілюстраціях перших на Русі рукописних книг відверто звучить мотив Божественного походження князівської влади. На мініатюрі так званого Тріського псалтиря, виконаного на замовлення дружини князя Ізяслава Ярославича Гертруди (XI ст.), зображена сама замовница, що припадає до ніг апостола Петра, і поруч — її син Ярополк з дружиною Іриною, що звертаються до нього з молитвою. В іншій мініатюрі з того ж рукопису вже сам Христос вінчає Ярополка та Ірину на князювання.

З часом образоторче мистецтво все більше проймається проблемами реальної тогочасної дійсності. За доби феодальної роздробленості (з XII сторіччя) у живопис вводяться нові теми, пов'язані з життям давньоруського суспільства. Характерними для того часу стають зображення святих у вигляді воїнів-феодалів у повному озброєнні. Вони ніби покровительствують феодалам земним у їхніх війнах, насамперед — міжусобних. Такими були, наприклад, „святі воїни“ Федір, Дмитрій Солунський, Олександер, зображені на стовпах Кирилівської церкви у Києві. Саме тоді в живописі церковних інтер'єрів з'являються й зображення святих — князів — будівничих цих церков, що служили піднесенням авторитету їхньої влади.

В епоху феодальної роздробленості у церковних розписах з'являється й сувора, сповнена апокаліптичних страхіт композиція „Страшний суд“. Вона служила грізою пересторогою про карі, які чекають у потойбічному житті на грішників, тобто порушників норм суспільного життя. Зображення страшного суду у церковному живописі Руси відтініє традицією.

Інтер'єри перших церковних будівель на Русі розписувалися візантійськими майстрами або за їхньою участю. Перші ікони були також візантійського походження. Але місцеві художники швидко опанували мистецтво церковного живопису і внесли у нього життєдайну силу вітчизняної культури, наблизивши його до народної творчості. Вже напри-

1. Кирилівська церква в Києві. Фреска Святий воїн (XII ст.).

2. Дмитро Солунський. Ікона кінця XII-го ст.

кінці XI століття виникають вітчизняні школи живопису, спочатку у Києві, а потім і в інших містах Русі. До живописців Києво-Печерського монастиря належав славетний Аліпій, що творив у кінці XI — на початку XII сторіччя. Києво-Печерський патерик згадує про нього як про автора дивовижної краси ікон.

Як і в розписах храмів, так і в іконописі також відбилося суспільне буття Русі. Давньоруські князі, зокрема, замовляли ікони із зображенням своїх святих патронів. Так, ікона XII сторіччя „Дмитрій Солунський“, що представлє суворого воїна з мечем у руках, котрий сидить на троні, на думку вчених, пов’язана князем Всеvolodom, котрий носив християнське ім’я Дмитрій, і навіть передає його портретні риси.

Поступово шляхи розвитку давньоруського образотворчого мистецтва ставали все біжчими до вітчизняних основ. Не тільки в аристократичних світських творах і ювелірних виробах, а й в церковних за змістом зображення знаходилося місце для язичницьких мотивів. Наприклад, зображення святих Бориса і Гліба прикрашало прадавнє слов’янське „дерево життя“. Загалом у давньоруському мистецтві вчені відзначають численні подібні прояви двовір’я, змішування християнського з язичницьким, звернення до найдавнішої місцевої символічної тематики, тісно пов’язаної з багатовіковим східнослов’янським фольклором.

Скульптуру церква відкидала, оскільки скульптура пов’язувадася із зображенням у дереві й камені язичницьких богів. Антропоморфна скульптура, що представляла людиноподібні образи, під впливом церковних переслідувань надовго зникла з давньоруського мистецтва. Однак розвивався і пишно розквітнув звичай прикрашати архітектурні будівлі кам’яним різьбленням. Давньоруські традиції дерев’яного різьблення з язичницькими елементами, повними життерадісності, подиву перед красою безмежного світу, цілком очевидні у цих роботах. Все це надавало творам давньоруського мистецтва високого життєвого звучання. Дбайливо реставровані у наш час, вони справедливо займають почесне місце у скарбниці вітчизняних культурних цінностей.

Олена Сидоренко

„НАШІ ПОЧАТКИ В КАНАДІ“

Під таким заголовком від 22 лютого до 29 березня відбулась виставка картин української канадської художниці Ж. Шевчук в Українському музеї Канади в Саскатуні. В своїх картинах відома в Канаді художниця зображає переважно життя українців в Канаді з історичної перспективи.

Попередньо в Музеї відбулась успішна виставка праць українського відомого мистя А. Вирсти.

ЛЮДИ—ПОДІЇ—КОМЕНТАРІ

Прот. С. ЯРМУСЬ

СЛОВО З НАГОДИ „АВТОРСЬКОГО ВЕЧОРА“

14 жовтня 1986 р., в залі Українського Народного Дому в Вінніпезі, на відзначення 30-річчя священства свого члена й земляка-митроф. прот. о. д-ра Степана Ярмуся, волиняни з Інституту Дослідів Волині та Товариства „Волинь“, при співпраці працівників канцелярії консисторії, влаштували йому Авторський вечір. З нагоди того вечора була видрукована програма із списком оригінальних наукових праць о. д-ра С. Ярмуся — теперішнього голови Президії Консисторії Української Православної Церкви в Канаді, — видань, які він редактував або писав до них передмови, його підручників для Богословського факультету Колегії св. Андрея, кілька збірок, перекладів тощо.

Вечір позначався товариськістю і теплою дружиною атмосферою. У склад Комітету Авторського вечора входили: д-р Юрій Мулик-Луцик — голова, д-р Сергій Радчук — заступник, Анна Фігус-Ралько — секретар; Ілля і Галина Онуфрійчуки, Валентина Мулик-Луцик, Теодора Гавришишин та Андрій Сірий — члени.

Господарем був д-р Сергій Радчук — голова Інституту Дослідів Волині, який прочитав коротку біографію о. С. Ярмуся, а бесіди про його авторсько-наукову працю виголосили магістер Антоніна (Тоня) Горюхович з Торонто і д-р Юрій Мулик-Луцик.

Шановного Ювіляра вітав Блаженніший Владика митрополит Василій; останнім у програмі промовляв сам о. д-р С. Ярмусь. Нижче друкуємо сконденсовано його відважне й актуальнє слово. — Ред.

У моєму житті було багато несподіванок: несподівано я вийхав з України й опинився в Західній Європі під час Другої світової війни; несподівано я опинився у Великобританії на пастирському вишколі і в священстві, а 1960 року несподівано вийхав на богословські студії до Канади. 1962 року вернувся до Великобританії і знову несподівано (за п’ять місяців) прибув до Канади. Все, що я робив, було несподіване. Навіть сам той факт, що я, вбогий юнак, вийшовши з Волині опинився у чужому світі й все таки здобув якусь освіту.

Працюючи з д-ром Юрієм Муликом-Луциком у редакції „Вісника“ підучився редакторського ремесла і коли опорожнилося місце, — звернулися до мене хоч я був тоді вже в Шіго. І сталося, що я приїхав до Вінніпезу на становище редактора. Ніколи мені й не снилося, що б я міг редактувати газету. Але шість років погуляв собі по сторінках „Вісника“ і „грав людям по нервах“... часом з пріємністю.

Опинившись у Вінніпезі, дістав я запрошення викладати гомілетику в Колегії Св. Андрея. А як викладати гомілетику, не маючи відповідної освіти? Тому я одночасно їздив на виклади гомілетики, а в

університеті слухав лекції. Все це сталося також несподівано... Та й ніколи не думав я, що стану перед людьми в такій ситуації, як оця — оказія моого авторського вечора. Все це приємне й зворушиливе. Тому я вам усім дуже вдячний за вашу присутність. Я також вдячний моїм колегам, що вони прийняли мою пропозицію і зробили цей вечір в товариському середовищі, надали йому товариського характеру.

Ви, Пані Тоню, заставили мене думати. I Ви, Пане Докторе (д-р Ю. Мулик-Луцик) зробили те саме. Знаєте, коли я Вас слухав, я дечого вчився. Багато дечого згадував — передумував. Воно якось приємно зробити собі таку „прощу“, екскурсію в своє життя і працю.

Коли я щось роблю, я ніколи не маю наміру щось особливого здобути. Ale в мене є звичка, що коли хочеш щось робити, то роби таке, що буде новим. I все те, що я зробив, по суті є новим. Наприклад, ота праця, про яку говорив на тему пасторальної антропології д-р Ю. Мулик-Луцик — моя докторська дисертація, — це перший концепт у богословії загалі. Bo я, пишучи цю свою дисертацію, насвітлював дегуманізацію людини і спеціально зосереджувався на проблемі дегуманізації української людини, а вкінці прийшов до такого висновку, що створив новий концепт пасторальної антропології; суть її полягає в тому, що я рекомендую — особливо священикові — дивитися на людину з пункту зору її потреб, — а не, скажемо, вимог Церкви, чи чиєгось іншого уподобання. Тоді людині можна служити по-правді, як того навчав нас наш учитель, Іларіон, і то служити речево — так, щоб вона мала з того реальну користь.

Моя концепція пасторальної антропології була добре прийнята в академічних колах богословського світу, ale в нас, вона мабуть передчасна, бо після кількох пресових репортажів, ця справа заникла. Правда, пасторальна антропологія ввійшла в програму богословського вишколу в Колегії Св. Андрея; ale курс не є обов'язковим для всіх. Цей курс потребує відповідного калібру людей. I коли будуть такі студенти, то я впроваджу цей курс, замість іншого...

Я ніколи не думав, що мені вдастся написати працю про духовість українського народу.* I зацікавився я цією справою випадково. В мене виробилася звичка проводити літні вакації насамоті. Покидаю жінку й сина вдома, а сам виїжджаю в онтарійську пущу. Там кристалізувалися мої думки, там можна зробити багато — свободіно, не ховаючись від чийогось тяжкого ока...

Як приємно, подумайте собі, встати о годині п'ятій ранку, розпалити огонь у печі; тоді піти до озера й умитися в холодній воді, а як сонце сходить, стати собі на скелі і голосно помолитися Богу... A там уже вода закипіла. Людина поснідає, а тоді з насолодою попрацює три-чотири години. В тій тиші можна так багато зробити! Там я написав кілька статей своєї „духовості...“, там переклав

два твори П. Юркевича з російської на українську мову: і там у мене викристалізувалася ідея про духовість українського народу. I, ви знаєте, коли тепер я на неї подивлюся, вона обгортє мене духом вдоволення...

Проте сьогоднішня ситуація зобов'язує мене висловити вам усім вдячність, — Вам, Ваше Блаженство, і всім організаторам та учасникам цього авторського вечора.

Отже я повторно висловлюю її.

Але я думаю, що зобов'язаний дещо більше сказати. Перше, я хочу сказати ось що: ви знаєте Степана Ярмуся. Я зроду навчився не носити на собі маски. Я навчився того „хлопського розуму“, щоб ні з чим не ховатися, нічого не вдавати. Bo коли в тобі є щось, — вияви його наперед. Отже я відкритий і щирий, і яким ви мене бачите, таким мене знаєте.

Це — одне; я є щирий і я пробую бути вірним своєму імені; я також люблю бути вірним своєму покликанню. I добре, що я дався намовити на висвячення у священики, бо в церкві я почиваюся найкраще.

Я люблю людей, люблю Службу, хочу бути там, де люди знаходяться в тяжких ситуаціях, у таких моментах, як умиралня, бо це дуже важливі моменти для умираючої людини та для її родини. Отже я вдячний Богові, що Він відібрав від мене страх, що я можу йти в ситуацію смерти й умиралня свободіно — не тому, що я щось знаю, не тому, що я щось умію, а тому, що від мене відпав страх і я входжу в критичну ситуацію просто як Степан Ярмусь: не богослов, не професор, не якийсь спеціаліст, а — Степан Ярмусь. I ви знаєте, що на такому рівні творяться чуда. Буває, що з невідомими людьми за півгодини зживешся так, що не забудеш їх повік. I люди тебе не забудуть...

Друге, я люблю працювати. I добре, що Бог дав мені талант любити працю. Я не завжди тим тішуся, що я роблю і ніколи не вважаю, що воно зроблене найкраще. Я думаю, що в мене добрим є те, що я не боюся ризикувати. Якби я боявся ризикувати, то нічого не зробив би. Я знаю, що щоб я не зробив — досконалим воно не буде, бо досконалі людини немає. Ale попробувати щось зробити — чому ні?

Почув я колись про Памфіла Даниловича Юркевича... Юркевичем мене зацікавив покійний професор Семен Погорілій. То він пояснив мені ситуацію з творами Юркевича. A я в той час якраз закінчив магістерку і чекав на завершення процедури, щоб піти на докторські студії. Отже почав збирати твори Юркевича (що були в Лондоні, Ватикані та в Москві). Ніколи я не думав, що з того вийде щось більше. Ale закінчилося тим, що вкінці з'явилася добра збірка і тепер наш Юркевич іде в світ. Деякі твори Юркевича вже перекладаються на інші мови: в Монреалі знайшовся один ентузіяст (проф. Євген Калужний), який перекладає деякі твори Юркевича на французьку мову, а

один ентузіяст в Лондоні, Англія, (Володимир Слезь) перекладає дещо на мову англійську. І так, поволі пустимо Юркевича в світ і мені здається, що світ Юркевичем зацікавиться, бо Юркевич — цікавий.

Отже, моя готовість узяти риск довела мене до деяких досягнень.

Я думаю, я повинен поділитися з вами тим, що в мене є ще речі, які я хотів би зробити. Д-р Мулик-Луцик додав мені бадьорости заговорити про це в ось цій ситуації; він вказав на мою оригінальність. В мене справді є дещо оригінальне, — або таке, чого в нас, чомусь, ще не знайшлося мужності зробити.

В нас є декілька справ — проблем, якими ми мусимо зайнятися і дати собі з ними раду.

Мене приваблює проблема мигилянства, — контроверсійна особа (митрополита) Петра Могили. В нас чомусь прийнявся російський погляд, що Могила був безоглядним латинізатором і тільки таким ми його знаємо. Але, коли я поглянув на його твори, наприклад, коли поглянути на його Малий Катехизис... то виявляється, що той Могила, — такий нібито „безоглядний латинізатор“, робив дуже часті відсылання, чи зноски в своєму Катехизисі. (І то в той час, коли такої методи ще не було). Він відсылався на Свв. Отців, найбільше на кападокійців; у нього дуже часто виступає Іван Дамаскин, Афанасій — оці стовпи Православія.

Хоч правда, те так зване латинізаторство в нього де-не-де проявлялося. Але, мені здається, українці зобов'язані так багато-чим Могилі, що повинні застосувати до нього трохи інакший підхід, інакше його зрозуміти й оправдати — або просто засвоїти його й прийняти його таким, який він був. Він багато нам дав, багато сприяв нашому народові, багато додав до нашої духовості, завдяки чому ми сьогодні є тими, якими ми є.

Отже, я думаю, що проблема Могили й мигилянства ще очікує совіснішого слова і ніхто того не може зробити, якщо не зробимо ми.

Друга річ, яка в'яжеться з Могилою і мигилянством — це справа прослідити українську літургічну духовість. Ця духовість сягає далеко — до самих початків християнства в Україні; але найбільшого розвитку цій духовості дав Могила. Правда, не сам Могила, але також його т. зв. Атеней. Ті атенейці зробили колosalну роботу. А на путь зацікавлення цією духовістю мене навів молитовник — „Полний православний молитвослов“, якого я виніс з України (1942 року) і якого маю сьогодні. То деякі молитви того молитовника навели мене на думку, щоб зацікавитися їхнім походженням — звідки вони ідуть, і то вони виробили в мене бажання прослідити цю справу глибше. На основі довших роздумувань про це, в мене створилася візія написати чотиритомну працю на цю тему; перший том цієї праці я, слава Богу, вже закінчив; над другим почав працювати і, як Бог дасть силу і мені вистачить таблеток на підкріплення серця, то колись цю велику працю докінчу.

У нас є ще більше, близьчих до нас справ, на які відповідь мусимо дати самі ми, українці. Мене завжди турбувало справа й ситуація 1921 року.

Це церковна справа, пов'язана з Всеукраїнським Церковним Собором 1921 року. Цей Всеукраїнський Церковний Собор у Києві офіційно створив автокефалію — нову формацию Української Православної Церкви, за яку так багато добрих людей віддали своє життя: єпископат під проводом митрополита Василя Липківського, багато духовенства, тисячі свідомих мирян; вони прийняли за ту Церкву мучеництво. Але вся ця справа й проблематика залишилася в нас не виясненою як слід. Ми багато про неї пишемо, багато вилляли емоцій навколо неї, виявили багато всякого апологетизму, патріотизму, заявляли їй свою вірність, свою національну відданість... це ми зробили. Але, мені здається, що по сьогоднішній день (а сьогодні якраз сповнюється 65-річчя відкриття того Собору; він почався в Києві 14 жовтня 1921 року) ми потрібного ще не зробили.

Отже пройшло 65 років... і росіяни вмовляють в нас саме поняття т. зв. неканонічності того акту. І ми лише обороняємося, відсварюємося від того оскарження; але, по суті, ніколи ще не стали й не застановилися над тим, як усю цю справу зважити й оцінити та поставити її в трохи інакшій контекст.

Мені здається, що то від нас, — не від українців в Україні, а від нас, православних українців в діаспорі, від нас, що кружляємо навколо Колегії Св. Андрея треба сподіватися ще не сказаного слова; то ми мусимо зайняти певне становище та продумати цю справу глибше, поважніше.

В православній богословській мислі є такий феномен, як теологума — принцип, згідно з яким людині дается право робити свої власні висновки там, де богословських висновків ще не зроблено. Користуючись цим принципом, можна поглянути і на 1921 рік і дати йому поважнішу оцінку, — бодай кращу, від тієї, яку ми мали досі. Бо, скажемо, поглянувши на саме священне Писання, бачимо там цілий ряд прецедентів, де творилися „неканонічні“ речі. Отже, в світлі того можна дивитися і на 1921 рік.

Я вже давніше говорив з групою наших молодших теологів і запитував їх, чи вони не погодилися б — якщо треба постом і молитвою — взятым за цю справу, і поглянути на всю проблематику 1921 р., як я їм рекомендував, з „Божественної перспективи“. А це можна робити. Мене особисто все це дуже цікавить і мені здається, що ми зобов'язані проробити студію і дати собі задовільну, або бодай приблизно задовільну відповідь на все пов'язане з 1921 роком.

В нас, на мою думку, наростає ще й інше питання (хоч то вже не моя справа, як священика, церковного діяча, і може воно не повинно мене турбувати). Мені здається, що в нас вже наспів час зробити деяку ревізію нашої політичної орієнтації. Наша політична орієнтація є така застаріла, що з

нею нікуди. Чому, думаєте, нашій молоді так тяжко захоплюватися нашими політичними ідеями? А просто тому, що вони перестаріли. В нас був націоналізм, була націомістична філософія, але все це було добре на свій час. Сьогодні треба мати іншу політичну орієнтацію. Тепер вже нашу проблематику і наше політичне мислення треба ставити в контекст сучасного світу. Світ сьогодні так звузився, що хоч і ми далі любимо популярно говорити про суверенну, незалежну Україну, — але ж тепер вже суверенних, незалежних держав нема; тепер кожна держава залежна від інших: економічно, ідеологічно, або в якийсь інший спосіб. Отже й нам треба застановитися й починати думати реальними категоріями, інакше для нас не буде місця в системі світу; нашу долю далі будуть розв'язувати без нас, якщо ми не будемо готові взяти в цій розв'язці діяльної участі. Отже й політична проблематика — така пекуча, над якою українці мусять застановитися сьогодні. Я — не політик, а богослов; але мене ця справа турбує і краще було б, якщо б ми всі почали звертати на неї належну увагу.

В нас є ще багато дечого непродуманого, нерозв'язаного, неоціненого як слід. А це така широка можливість погуляти розумом, погуляти навіть емоціями, погуляти також пером і словом і так себе заспокоїти і людям дещо дати. Нарід, люди — дуже зайняті; вони зайняті своїми власними проблемами. Отже, особливо широкі маси, — вони чекають, щоб люди такі, як ми, щоб ми їм щось сказали. Очевидно, правду кажете, пане докторе (Юрій Мулик-Луцик), що ситуація українського науковця, — особливо того українського науковця, який живе на українському хлібі, — то просто неможлива ситуація, щоб працювати на хліб — сіль і щось творити. Бо, щоб творити і бути творчим, — на те треба мати творчу атмосферу. Коли ж ви живете в пекельній атмосфері, то забудьте за творчість, бо в такій атмосфері творити не можна.

А скільки наших талановитих людей — таких, як Дорошенки, Білецькі, Шлемкевичі, — скільки вони просто карались в своєму житті, бо пробували заробити на якийсь кусок хліба і пробували творити. Вони не мали часу щось продумати, проаналізувати, не було в них часу щось належно перевірити... Коли, наприклад, подивитися на останній том Кобзаря, що його опрацював проф. Леонід Білецький, коли подивитеся на нього, то й бачите, що та людина спішила — ніби він був свідомий, що скоро має вмерти... Аж жалієш людину, читаючи той останній том, бо він зроблений напоспіх і напоспіх надрукований.

Все ж таки, те, що зробити можна, — те ми будемо робити.

Мене також час від часу кортить щось написати. Я вже став як той воркоголік, — мушу щось робити, щось писати, бо я вже звик до того. Це також мій обов'язок.

Дасть Бог силу, я й ще дещо зроблю. Я багато зробив під покровом своєї дружини, пані Коні, що слухає мене сьогодні та нашого сина Андрія. Ви знаєте, я минулого літа був у Семінарії в Сан Франціско. Після року в канцелярії Консисторії на становищі голови Президії, — вони мене вмовили втікати кудись, не зважаючи на кошти. Так я виїхав до Семінарії Сан Франціско на шість тижнів. І сталося, що там за декілька днів я успокоївся, я вже міг молитися собі, не рухаючи нервово руками... Там, у приязній академічній атмосфері, за короткий час я зовсім заспокоївся. Я дуже вдячний дружині й синові, що пустили мене на цей відпочинок. Вийшло добре, — може повторимо це знову...

Я дуже вдячний усім вам. Вибачте, може, задовго мучимо вас промовами; але без них не можна обйтися. Та й це сталося тільки раз. Тепер я вже буду знати, що таке „Авторський вечір“, хоч мушу призвати, що в нашему випадкові він проходить не погано. Середчно дякую!

* Доповідь Т. Горохович на цю тему була скоро-ченна надрукована в березневому числі „Нових Днів“ — Ред.

ПІЗНАЙМО МИNUЛЕ, СКРІПІМ МАЙБУТНЕ

Заходами людей, які пережили совєтський терор в Україні і згодом вийшли на еміграцію, на початку 1950-х років було створено ДОБРУС (Демократичне об'єднання бувших репресованих українців із Советського Союзу) у Сполучених Штатах Америки та СУЖЕРО (Союз українців-жертв російського комуністичного терору) в Канаді.

Зусиллями цих організацій видано кілька фундаментальних праць про жахіття совєтського панування в Україні, між ними двотомову працю англійською мовою „Біла книга про чорні діла Кремля“, „Жінка й дитина в сучасній системі рабства-СССР“ Марти Чиж і „Москва сльозам не вірить“ та „Український Голокост“, 1933 Василя Гришка.

Щоб зібрати фонди на видання і переклади таких книжок, було створено Фундацію ім. І. П. Багряного.

Тепер Фундація має на продаж:

„Український ‘Голокост’, 1933“ англійською мовою, 165 стор. Ціна \$8.00 у твердій оправі, \$6.00 у м’якій.

„Збірник на пошану Григорія Китастого“ за редакцією Якова Гурського. 291 стор. Ціна: \$10.00 у твердій оправі, \$7.50 у м’якій.

„Людина біжить над прірвою“ Івана Багряного. Ціна \$6.00.

„Замах на життя нації“ Василя Гришка. Ціна \$2.00.

На гуртові замовлення Фундація дає знижку.

Bahriany Foundation, Inc.
420 Woodhaven Place
Philadelphia, PA 19116
USA

Bahriany Foundation
3450 Cedar Creek Drive
Mississauga ON L4Y 2Y1
Canada

ОЛЕНА ТЕЛІГА, 1907-1942

В цьому році минає 80-ліття з дня народження і 45 років від дня трагічної смерти Олени Теліги. Ця всесторонньо цікава постати привертає нашу увагу зокрема з огляду на те, що вона свідомо віддала своє молоде життя за добро української нації.

В Олени Теліги помічаємо сукупність найкращих рис людини. Вона прекрасна поетка, добрий публіцист і рішуча, полум'яна революціонерка. В своїй творчості вона цілковито віддана боротьбі за відновлення української держави.

Олена Теліга народилася в чужому Петербурзі в родині Шовгеновичів. Все тут постало на осушених багнах і болотах, у невимовно тяжких умовах праці, що її довелося виконувати переважно українським козацьким полкам, засудженим Петром 1-им на неминучу смерть. І Олена це знала. Проте обставини складалися так, що недовго довелося їй жити в цьому місті над Невою. Не маючи ще 10 років вона зі своєю мамою залишила Петербург і переїхала до Києва.

Приїзд Оленки до Києва в'яжеться з бурхливими роками революційної боротьби за суверенітет української держави. Не дивно, що ці роки мали великий вплив на поглиблення її національної свідомості, що поступово переросла в палку любов до батьківщини.

Коли Україну захопили більшовики, батько Олени, І. Шовгенів виїхав з урядом УНР до Польщі. В 1923-му році емігрувала туди й мама з Оленкою, переїжджаючи до м. Тарнова. Однак і тут не довелося їм довго жити; після одного року вони виїжджають до чеської Праги. В Празі Оленка закінчує середню освіту і вступає на філологічний факультет педагогічного інституту. В інституті нав'язує тісні зв'язки з українськими студентами, які в більшості були недавніми воїнами визвольних змагань.

Треба відзначити, що під час студій Олена близька не лише своєю вродою, але також вирізнялася непересічним талантом. Перші її вірші друкувалися переважно на сторінках львівського „Вісника“. Пізніше вони з'явилися посмертно окрім збіркою „Душа на сторожі“ в 1946 році, а ще пізніше збірку було доповнено й перевидано під назвою „Прaporи Духа“. Її громадська й патріотична лірика типова для поезії того часу.

Публіцистична творчість Олени Теліги захоплює високими ідеями, розбуджує естетичні почуття, а найголовніше — закликає всіх українців до служби Україні, вказуючи правильний шлях до її визволення.

Багато часу Олена присвячувала громадсько-виховній справі. Працюючи серед студентства в Празі, вона познайомилася і одружилася з кубанським козаком Михайлом Телігою, який полонив її своєю вродою і співом у супроводі бандури.

Олена Теліга

Ще перед вибухом II світової війни Теліга переїхала до Варшави. Тут Олена працювала в українській школі, а вільний час присвячувала літературі й активізації українського середовища. Завдяки наполегливій творчій праці, Олена Теліга зняла заслужене місце в історії української літератури доби між двома війнами, поруч таких авторів, як Драган, Липа, Маланюк, Ольжич, Антонич, Кравців та інші.

Війна — це страшний кошмар, але поруч страхіть вона часто породжує надії, динамізує поневолених і посилює у них бажання йти до наміченої мети.

В наростаючій воєнній завірюсі родина Телігів перенеслася до більшого центру української діяльності, а саме до Krakova. Тут Олена очолила мистецьке товариство „Зарево“ і проявляла свою діяльність як культурний референт Проводу Українських Націоналістів. В Krakovі вона пережила її трагедію національного конфлікту, який заінсував з моментом розколу ОУН і який приносить шкідливі наслідки до наших днів. Спочатку Олена вірила, що якось приде до поєднання, бо ж ясно було, що з розбратору користатимуть вороги. Але після випадків, які мали місце в Житомирі (вбивство Сеника і Сіборського), Олена виразила свій гнів словами, які нагадують мені слова Івана Франка з „Дещо про себе самого“: „...Не люблю русинів... Так мало серед них я знайшов справжніх характерів, а так багато дріб'язковости, вузького егоїзму, двоедушності й пихи, що справді не знаю, за що я мав би їх любити...“

Пізнаючи тодішні факти та повне посвяти життя О. Теліги, мимохідь насуваються десятки питань. Одне з найголовніших — чому немає у нас розуму, чому не розуміємо вчення великого Шевченка, Франка, Л. Українки? Чому не вислухано в цій справі князя Галицького церковного престолу митрополита Андрія Шептицького, який писав до всіх, без винятку, провідників українських організацій: „Напередодні великих подій, які нас чека-

ють, для осягнення наших національних ідеалів, конечно нам потрібна єдність... Подбайте про те, щоб всі усвідомили цю велику правду, щоб всі у цьому періоді подбали за згоду, занехали конфліктів партійних, іduчи до компромісів і взаємозрозуміння".

Чому не витягаємо належних висновків з минулого, яка мара не дозволяє нам прозріти від ненависті і станути на шлях цивілізованих народів? Без належного розуміння і відповідного плекання духових і культурowych цінностей народу, ми не могли і не зможемо осягнути мету.

Однак в сучасників Олени Теліги ця ідейна дезорганізація і розбита політична єдність народу не зломила їхнього наміру. З вибухом німецько-sovєтської війни в 1941 році Олена із своїм чоловіком переїжджає до Львова, опісля добивається до Києва, столиці України, щоб приступити до створення українського державного життя, мимо всіх труднощів і перепон, які створювали новий окупант.

З кожним днем наростиав і шалів терор окупанта на українській землі. Тривали арешти і заслання на примусову роботу до Німеччини. За спротив і відмову давати контигенти десятковано наших громадян, цілі села йшли з димом, сотні людей гинули від куль каральних загонів окупанта. Вистачить подати, що в селі Корилиці на Поліссі німці лише в одному дні вимордували 2.000 українських селян, в тому дітей і старців.

Сьогодні закидати українцям співпрацю з нацистською Німеччиною є великим і грішним непорозумінням, навіть якщо деякі нечисленні одиниці з українського боку вважали, що „ворог моого ворога є моїм союзником“. Найсвідоміші розуміли, що один і другий окупант — це запеклі вороги українського життя і відповідно діяли.

Знечінювання українського героїзму і знеславлювання української людини в остатньому періоді відбувається майже повсякчасно у ріжких засобах масової інформації. Взяти б хоч статтю Віктора Некрасова, що була надрукована в газеті „Новое Русское Слово“ за 28 вересня 1986 року про 45 роковину трагічної смерті з 30 вересня на 1 жовтня 1942 р. коло 70 тисяч жертв ріжкої національності. На привеликий жаль, в цій статті не згадується, що серед замордованих біля Києва в Бабиному Яру майже половина — це українці. Тяжко повірити, що тенденційний автор статті не читав праць Івана Дзюби, Адея Рибачука або книжки Анатоля Кузнецова „Бабин Яр“.

На статтю „Правосуддя повинно завершитися“, якогось П. Гречаного, що була поміщена у „Вістях з України“ за листопад 1986 р. нехай не мої слова, але слова представниці найсвідомішої частини єврейського народу Барбари Амієл будуть відповідю: „Переслідуйте сьогоднішніх бестій, а не старих нацистів, яких... ужито як вигідне прикриття, щоб відвернути увагу людей від Третього Світу і комуністичних звірств“.

Український народ переживав ці збріства біль-

шовицької і нацистської окупацій. Олена Теліга, як визначна патріотка свого народу, з похідними групами ОУН прибула до Києва. Пригадалися її дитячі роки, вулиці по яких бігала, Володимиривська гірка — все таке близьке і рідне, крім уніформ чужої й ворожої окупаційної армії. Олена бере на себе велику відповідальність праці, очолюючи Українську Спілку Письменників і стаючи головним редактором літературного тижневика „Літаври“, що виходив при щоденній газеті „Українське Слово“. Вона своїм ясним розумом та рішучістю в столиці української землі цементувала українську націю і свої обов'язки супроти свого народу виконувала надзвичайно сумлінно.

Але Гестапо спостерігало патріотичну діяльність редакції і досить скоро закрило газету „Українське Слово“, а відтак 9.2.1942 р. арештувало Олену і разом з іншими українськими патріотами розстріляло в Бабиному Яру. Так обірвалося життя Олени в серці України, в місті її юности; обірвалося за наше добре ім'я, за наших дітей і прийдешні покоління.

ОЛЕНА ТЕЛІГА для всіх українців стала пам'ятником, який будувала сама своїм чесним життям і своєю геройською смертю.

Її постать в нашій історії, на жаль, ще не зовсім оцінена.

Ярослав Назиревич

КАНАДСЬКЕ ТУРНЕ УКРАЇНСЬКИХ ТАНЦЮРИСТІВ „ШУМКА“

Від самого початку „Шумка“ грава важливу ролью в культурному житті Канади. Посвята, рішучість і гордість — ось що було наріжним каменем українських танцюристів „Шумка“ у минулому. Але й майбуття будеться на цьому. Останнє турне відбулося 1984 р. Наступне буде щойно в 1989 р., отже не пропустіть нагоди побачити „Шумку“ цього року.

13, 14 і 15 березня	— ЦЕНТР О'КІФ Торонто, Онтарио
22 березня	— КОНЦЕРТНА Вініпег, ЗАЛЯ Манітоба “СЕНТЕНІЯЛ”
28 і 29 березня	— АВДИТОРЯ Саскатун, “СЕНТЕНІЯЛ” Саскачеван
9, 10 і 11 квітня	— ЮВІЛЕЙНА Едмонтон, АВДИТОРІЯ Альберта

Відеоплівки, звукові касети, альбоми, чорнобілі чи кольорові фотографії та інші матеріали для преси можна одержати від „ШУМКИ“.

За дальшими довідками просимо звертатися до:

Ukrainian Shumka Dancers
P.O. Box 342, Edmonton, Alberta,
Canada T5J 2J6 (403) 433-3387

ЮРІЙ БУРЯКІВЕЦЬ ВЕЛЬМИ ОБДАРОВАНІЙ ПОЕТ

(В його 65-річчя)

У журналі „Нові Дні“ за травень — червень 1986 року, стор. 40, прочитав я поетову скаргу про замовчування його творчості в нашій періодиці, зокрема в джерелах інформації типу довідників та енциклопедій.

Скаргу, звернену до сумління критиків і дослідників у нашій літературі, Юрій Буряківець закінчує висловом його власного погляду на сутність поетичної творчості: хай і його індивідуальний буде цей погляд, але він заслуговує на увагу. Буряківець пише:

„Суть справжнього поета-лірика полягає в тому, що він вміє в схronах своєї наболілої душі творити зорові образи, яких сприймає і розуміє кожна здорово думаюча людина. З священних річок, гайлів, розлогих лугів та сонцеясних піль поет збирає посіяні трудівником рідної землі цілющі зерна. Віра в людяність та довір'я до України, її краси та історії тримає і мене на цьому світі“.

Таким справді є поет Юрій Буряківець, він поет вроджений і вельми обдарований. Не помічати його в літературному процесі української літератури на еміграції — велике упущення. Пояснити такий стан можна особливістю культури наших критиків і дослідників — культури обмеженої упередженнями й суб'єктивізмом; культури, намагнезизованої перевільшеним фаворизуванням так званого модернізму в емігрантській літературі, зокрема в поезії.

Слушно зауважує Буряківець — модернізму в нас не існує, є епігонізм. Я скажу епігонізм ще того давнього, старого модерну, заманіфестованого давно забутим італійцем, Марінетті, ім'я якого вже зникло з довідників у наш час. Він здекларував був, що сутність літератури як мистецтва полягає не в естетичнім і пізнавальнім значенні, а в структурі літературного тексту, також висунув догму переваги форми над змістом твору — на чому наполягають сучасні наші емігрантські літератори.

Буряківець сам видає й розповсюджує свої твори, можливо посилає й до бібліотек. Якщо так, то можна пошкодувати, що Буряківцеві видання оминають критики й дослідники. Маю на увазі, зокрема, його дві новіші книжки: „Рум'яний Влес“ і „Рідного краю галузка“ — в останій між іншими він виявив себе добрим ліриком з власного голосу. Не все, очевидно ж, у ній одного рівня, дещо фрагментарне або є нотуванням буднів.

Окрему увагу привертає книжка „Рум'яний Влес“. У примітці від автора читаємо: „Героїчна епопея „Рум'яний Влес“ є нічим іншим, як літературним, епічним твором.“

„Щодо виведених на сторінках книги історичних постатей, то майже всі вони діють в межах свого

земного часу.“

„Описи тодішнього світу в значній мірі відзеркалюють реальні події, що склалися в часи навали аврів (обрів) на терени стародавньої України“.

З цього погляду, зокрема жанрового. твір Буряківцеві є особливим — відноситься до мітичної України. Це перша в нашій літературі спроба явити нам нашу мітичну минувшину в творі жанру героїчного епосу, минувшину, про яку чували хібащо з окремих фактів археологічного характеру... З поеми „Рум'яний Влес“ ми довідуємося не лише про Троянові віки, Змієві вали й інше, вже чуване. Багато в цім творі нечуваного — відтворено міти, відтворено живі образи побутування людей в ті далекі від нас часи. Відтворено реально й уявно та за мітами й легендами події й людей в тих подіях, їх життя й боротьбу, побут, релігійні й обрядові звичаї. (Біля 500 сторінок тексту) Читаючи, диву даєшся — звідки все це в автора, з яких джерел? Із студії матеріалів? Із інтуїції й поетичних видінь?..

Все таки Юрій Буряківець — поет вартий уваги критиків і дослідників.

П. МАЛЯР

Юрій БУРЯКІВЕЦЬ

РУМ'ЯНИЙ ВЛЕС

(Епопея)

ПІСНЯ СОРОК ВОСЬМА

ПОТОП

*I споглядав з Валів Змієвих Тур
Звіж Прип'яті на оболонь квітчасту,
Була недавно ще руслом ріки,
Під днищем стругів — хвиля вирувала.
Знав тисяцький, лише одну з комор
У греблі відчинити, як потоки
Заллють в миг ока цілу оболонь,
Усе живе, лютуючи, затоплять.
Від круч скелястих, яром появивсь
Розвидувач, із вороного скочив:
„Тією тічкою скімлячих псів,
Шукають обри в застумі пролому.
І комоні шаленої розгін
Апсих у закутень, сюди керує,
Йому ті власні стежі донесли,
Що полоса тут вільна для проходу.
На Теремці ті полчища й веде,
Прокочити у цих місцях намислив,
Де з сього боку та з того — проліг
Зеленим килимом шлях в Русколуні...“*

*Подякував розвідникові Тур,
Був в панцирі, шолома мав із криці,
І меч при боці у його висів,
Мисливський ріг звисав на дужі груди.*

Як на найвищій кручі спалахне
Вогонь — ознака, що надходить ворог.
То Тур зарадить з Валу все, як слід,
Щоб греблю ту умітть розгородити.
І Турові, що обри йдуть сюди,
Заздалегіть дали служилі знати,
В обору саме тисяцький ішов,
Скотину порати у час світання.
І легко на душі йому було.
Бо сила животворча, що від сонця
Зійшла на нього, улила навік
В його ество і мої і здоров'я.
Він зінав, як кожен русич на землі,
Що сонце у Дажбозі народилось,
І плотню й духом, він увесь у нім,
А заром з ним, — оті його онуки.
І як відліне в зоряністий світ,
То, зітканий із світла, Тур постане
У вічності, — одним із парусів
Того світила, що ми Хорсом звemo.
В його душі, — нема й краплинки зла,
Вона, мов гребінь променів блакитних,
Її вкриває слава рідних піль,
З ним буде нерозлучною довіку.
А обра, — доля лиса не мине,
Що вздрінув із нори в поколодові
Курінку, і у пастику, між колод,
Просунути вже голову готовий.
Апсих про брами Золотих Воріт
Тих наших міст і думати забуде,
І срібними одвірками лишень
Йому у сонці хвilia замаячить.
Куди б не озирявся він, — то скрізь
Стихія моря буде лютувати,
І від навали обрських вершиників,
Вода непогамована, потемніє.
Як не кидатиметься недруг впливъ,
Скелястих круч і Валу не досягне,
Отак, як з моря не дістать піску,
Так наших городів йому не бачить.
На пагубу ім піде той пролом,
У гонах виру — зслизнутъ до одного,
Тож є Господь могутній в небесах,
За кляті вчинки — люто покарає.
Не зчувається, як рибу годуватъ
Тілами підуть у безодню чорну,
І буде смерть Апсихові тому,
Мов крукові, що за циплям ганяється...

Так думав Тур. Лишилося йому
Лиш заманити обра у долину,
І для мети цієї вибрал він,
Дві сотні косаків своїх найкращих.
І нагло задуднів поліський край,
Земля задвиготіла серед гуку.
Мов сарана по яру понеслась
Апсихова, стотисячна кіннота.

(Закінчення в наступному числі)

Гр. СІРИК

ВАСИЛЕНКОВА АНЮТКА — ОСТАТНІЙ ВОЛХВ ГАЛА

За півкілометра вниз по течії Есмані, від поєднання її з притокою Хлипою, на піщаному перешийкові розлого болота, з непам'ятних часів була вимощена грубими колодами гатка — Мости.

За кілометр на схід від Мостів, у старій стрункій хвоїні, була піщана чотирикутна галевина, площаю біля двох гектарів — Гало. З під обривистої північної сторони Гала било джерело чистої і завжди холодної води, стікаючи струмиком у Хлипу.

За півкілометра від Гала у південно-східному напрямку, знаходиться озеро, площею приблизно двадцяти гектарів. Воду в озері завжди на однаковому рівні утримувало джерело, що знаходилось біля південного, дещо заболоченого, боку.

Ще за півкілометра від озера на схід була Діброва, яку й за моєї пам'яті навколоїшні хуторяні звали Священим Гаем. Діброва — це смуга мішаного лісу, шириною приблизно кілометра, окопана з обох боків ровами. Тягнулася вона від берега Хлипи до Мостовщинської дороги чи аж до Пристані на Есмані, не можу запевнити.

Про те, що Гало, озеро та Діброва, були пов'язані віруванням та обрядами наших ще й недалеких предків, заперечень не може бути. Як саме використовувалися ці місця нашими предками в давніші часи, доказувати не берусь, але те, що напевно знаю з розповідей моого батька, хуторян та моїх спостережень, спробую розповісти моїм землякам та нашим нащадкам.

В той час, як козаки мали свою столицю в Батурині, до північних прикордонних міст України Трубчевська та Сівська їм була потрібна вигідна і широка дорога, а тому вони не стали вирівнювати та поширювати Мостовщинську дорогу, а насипали нову гатку на Есмані за три кілометри вище по течії — Писаревичі, і туди проклали новий шлях між Кролевцем та Вороніжем. Землю, понад новим шляхом, поділили на козацькі наділі — Мазепа, Кочубей, Забіла. Брюховецький, Ніс, Пух і так далі.

Волхви-Василенки, все ще трималися своєї Предківської віри та опікувалися Галом, озером та Дібровою. Господарство одного з Василенків було над затокою в північній частині озера, а другого Василенка — в південній частині, біля джерела. Під час розподілу землі на козацькі наділі понад новим шляхом, були якісь непорозуміння між Волхвами-Василенками та козаками, але Гало, відійшовши під козацький наділ, що пізніше дістався Терещенкові, козаки пошанували і навколо його залишилась стара хвоїна не рубаною.

Озеро було розділено на дві рівні частини, і північну його частину з лісом, полем та луками між Хлипою та Мостовщинською дорогою залишено

було Василенкам, а від Хлипи до нового шляху наділ припав Ковалівському.

Східня частина озера та полоса землі між новим шляхом і Мостовщанською дорогою, ширину приблизно в триста метрів, спершу не знаю кому належала, а після перенесення козацької столиці в Глухів, була приділена хорунжому Глухівського полку, — Федорові Сірику.

Діброву було вкорочено приблизно на кілометр від берега Хлипи під наділ козакові Воронцю.

Десь під кінець XIX-го століття, коли мій батько був ще хлопчиком, господарство Василенків, що мешкали біля джерела в південній частині озера, провалилося під землю з всіми його мешканцями, будівлями та худобою і, правдоподібно, це стало причиною заникнення джерел в озері та під обривом і оміління самого озера.

Про зникнення Василенкового господарства над озером, мій батько розповідав так: — На свято Юра, твій дід Матвій, після перших півнів, що пропили на Василенковому господарстві, остриг стригуна в Діброві, його хвіст та гриву відвіз на Мости в Есмань Волосові і після сходу сонця вертався домів дорогою понад озером, то вже на тому місті де було господарство Василенків, застав тільки калюжу мутної води. Після зникнення господарства Василенків, не стало й джерел в озері та під Галом. Рівень озера значно обнизився, окрім рудих карасів та удідки, перевелась в ньому риба, в озері почала рости осока. Старші сини Василенка, що мали господарство на протилежному боці озера, поселилися на Дідовщині, а молодший, що мав додігати батькового господарства та Гало, розпився, розхірівся і залишив молоду дружину з двома недорослими синами та хворою дочкиою, — вдовою. Родичі з села Ображіївки, три брати Вареники та два брати Корхи, намовили Василенкову вдову продати їм ліс, поле та сіножаті між озером та берегом Хлипи, і поселившись тоді над озером хутором, назвали його Ображієвським. Твій дід Матвій біля ображунів поселив твого дядька Михайла, Костю та тітку Лисавету з Павлом Маковцем, а ті не забажали зватися ображунами і хутир перезвали на Васильківщину. От тепер лиха година і нас з тобою тут примістила.

Після пожежі нашого господарства над новим шляхом, ми деякий час мешкали в дядьковій Михайлівій хаті, через що дядькові внуки до мене поставились дуже неприхильно, бо я був не тільки перешкодою їм у дідовій хаті, але й їхнього діда звав дядьком; до того в мене не було ні чобіт, ні відповідного одягу на зиму, не міг з ними ходити ні на качелі на льоді озера, ні спускатись на саночках з кручі Гала.

— Ач, який розумний злiden'! З нашим дідом за пані-брата хоче бути, а чобіт та кожуха чотрма! — викрикували вони, коли я з сестрою Гашкою в тепліші зимові дні, виходив на вулицю в якихось старих шкарбанах та в старій полатаній свитині.

На Великдень, коли я з одинокою крашанкою в кишені, з'явився на Галі, мої ровесники розтовкли

її в моїй кишені ще перед тим, як я її мав показати Василенковій Анютці для завороження.

Під час моого перебування на хуторі Васильківщині, Василенкова Анютка, стара горбата дівка, мешкала з своєю хворою матір'ю, в надто старій, скошеній і напів вгрузлій в землю хаті над пересохлою затокою озера. Подалік від хати, була не то плетняна загорода, не та хлівець для корови. Старший Анютчин брат, Антон, приймакував у Ковбаси на Гречкіному хуторі, а молодший, Василь, був якимось комісаром в Червоній армії чи то міліціонером в якомусь далекому місті. Біля хати, Анютка з матір'ю мала з півектара города, доброї родючої землі. Okрім врожаю з городу, собі на прожиток, збирала в навколоишніх лісах ягоди та гриби, а хуторянам на лікі зілля та корінці.

До Анютки та її матері, навколоишні хуторяни відносилися без пошани, але без Анютчиних ліків та її ворожіння не обходились.

Не годилося виганяти худобу на бруньки на Власа, (Велеса) в Діброву без Анютки. Не годилося, пускати дітей спускатися на саночках з кручі Гала чи качатися (їздити навколо) на качелях на льоду озера, закіль парубки з дівчатами не покатають Анютку. Не годилося грати крашанками навбитки на Великдень на Галі, не показавши перше Анютці. Ну, звичайно й не годилося, щоб в старої Василенчих пропала корова зимию без сіна чи Анютка з матір'ю хліба на столі не мали.

Великдень 1928-го року мені з дитинства залишився в пам'яті — незабутнім. Теплий, соняшний і тихий весняний ранок. Я з хуторянськими ровесниками поспішаю на Гало з повними кишенями крашанок. Василенкова Анютка, як і завжди на Великдень, сиділа на Галі біля невеликого багаття і, оглядаючи та заворожуючи подавані їй крашанки, безнастанно повторювала:

— Гарні вам крашанки матері наготовили. Гарні й ви, діти. Дай Боже, щоб хоч вас сльози та горе обминуло. Цього року будуть плакати не тільки люди, але й ліс. Занімло Гало, як серце перед смутком, а роса під час перших променів сонця, скачувалась по шпильках буйна, як горошини та іскриста, як пожежа. Не буде радості в людей цього літа.

Ми слухали Анютчиних теревенів, не з вірою в її слова, а в надії, що нею заворожена крашанка буде міцніша за будьчию і не трісне в грі навбитки. Показавши свої крашанки Анютці, грали навбитки ними, ділилися з друзями виграними, а шкарапушки кидали в багаття перед Анюткою і галасали по Галові, поки поспорожняли всі свої кишені.

Великдень проминув, а Анютчине лепетання перетворилося в дійсність. Незадовго після Великдня Пироцінське лісництво найняло людей, щоб понарізати на хвоях навколо Гала нарізки для стікання смоли-живиці. Смола з хвій і справді ніби буйні сльози пустила в навішенні лійкоподібні збірники.

Після пологів другої дитини, померла моя сестра Анютка. Смутку, горя та сліз не брачувало в на-

шій та Івановій родинах.

Корхів парубок повів коней вночі на пашу, заснув на сирій землі, захворів і місяців щось за два не стало в Корхів парубка. Без сліз та смутку, не тільки в Корхів, але й у засватаної Гречківні не обійшлося.

В кінці літа, на Васильківщину повернувся Василь Василенко. Довго не барившись, намовив хуторянських парубків ограбувати кооперативну крамницю на Білогривому хуторі, і так же не барившись, влада заарештувала Василенка та Федора Вареника й засудила на каторгу на острові Сахаліні, по десять років кожного. Маковець Грицько, Корх Петро та Вареник Сашко, щоб не їхати каторжниками на Сахалін, повтікали з хутора.

Віковічна хвоїна навколо Гала, стікала слізами-живицею, а в навколишніх хуторах не менше було горя, ніж на Васильківщині.

1929-тий рік почався не тільки мордом ватажка сіверських повстанців Пилипа Ващенка в Плоскому саду над Десною, арештами його спільників по навколишніх селах та хуторах, непевністю кожного дорослого хуторяніна, через стосунки з Ващенком чи його безпосередніми спільниками, але й різними передбаченнями та віщуваннями загального нещасття. По селах та хуторах в селянських хатах почали „обновлятися“ ікони різних святих. На луках та в лісах, в джерелах та криницях почали „з'являтися“ привиди, кров, поломані хрести, побиті ікони...

На Великдень, на Галі біля багаття, знеможена Аньотка лежала пласком на піску та голосила ніби по покійникові, — приказуючи:

— Сокира цюкала і шабля дзенькала. Вирубають нелюди навколо Гало хвоїну. Знищать святе місце наших предків. Не пошкодують і ваших голів, дорогі мої сусідоньки та добродії. Боже наш, Боже!

Хуторянки не спроміглись заспокоїти Аньотку, насильно відвели її додому, але великоцього настрою не тільки між хуторянами, але й між нами, хлопчаками, того Великодня не було. Побили крашанки щоб поїсти і порозходились домів по своїх хуторах.

Того ж 1929-го жорстокого року в нашій околиці почав діяти план Першої п'ятирічки, плян знищенні трудолюбивого селянства, їхнього майна, їхніх звичаїв, вірувань і самого життя. Плян знищенні всього того, що могло трудитись, думати, плянувати, жити і боротись. Плян знищенні правди, любові, свідомості, довір'я... Плян люденанависті і душогубства.

(Закінчення в наступному числі)

ЛЮДИ—ПОДІЇ—КОМЕНТАРІ

М. БОЙКО

ВАСИЛЬ АНАСТАСЕВИЧ — КИЇВСЬКИЙ БІБЛІОГАФ

Виміна думок, ідей та зразків щоденного життя, відбувалася постійно між народами, а головно між сусідніми. В часі воєн і наглих нападів вимішувалось населення. В усіх країнах, особливо на пограниччях, такі зміни дуже помітні. Від іншородного елементу іноді поселення брали свої назви, напр., Татаринці на Крем'янеччині. Чужа етніка в Україні була завжди значна. В цій статті називаємо представника румунського (молдавського) походження, що з України заніс теорію бібліографії на тодішню Московщину. Ним був Василь Григорович Анастасевич, нар. 28-го лютого 1775 р. у Києві, де його батько був членом магістрату. В. Анастасевич студіював у Київській академії, але наслідком матеріальних нестач, був змушений залишити студії на останнім році філософічного факультету. Народившись серед народу, серед якого провів юнацькі й студійні роки, він засвоїв глибоку любов до України й зберігав її на протязі трудяшого свого життя.

З Києва вийхав він на працю вчителя до поміщика Сегунова у Курську, опісля вступив до війська і служив у ранзі старшини в Полоцькому полку, притім вчився на різних доповняючих курсах. Наслідком непорозуміння з командиром полку, залишив службу „стражника“ і в 1803-1817 рр. став канцеляристом Віленського шкільного округа. Тут запізнався з кн. Адамом Чарторийським. Опісля перейшов на працю секретаря графа Н. П. Румянцева, а з 1826 р. став цензором. Від 1830-го року зайняв посаду бібліотекаря Музею Румянцева у Петрограді.¹⁾

В. Анастасевич був освіченою людиною, володів шістьма мовами, був ознайомлений з історією, знов літературою своїх студій, займався також перекладами. Був противником кіпрацтва і прихильником повної освіти для жінок. Відомі його три переклади: 1. З польської мови на російську „Об уловіях помешкань з крестьянами“ (1809), (за цей переклад мав великий клопіт з російськими поміщиками). 2. Переклав на російську мову „Статут Великого Княжества Літовського“ (1811). 3. Переклав з французького „Обозреніє русских денег“ (3 томи, 1837-1841). Анастасевич виконав велику працю по зведенні Київського та Волинського літописів, якою користувалася Археологічна Комісія для разбора древніх актів.

Василь Г. Анастасевич перший поширив у царській Росії термін „бібліографія“, визначив її роль у помічній службі науки і перший почав видавати літературно-бібліографічний журнал „Улей“ (вулик, у якім бджоли тяжко працюють). В цім журналі він багато місця призначив Україні. Він же автор по-

важних бібліографічних праць, яких до того часу не було на Московщині:

1. „Роспись книгам для чтенія из библиотекъ В. Павлушкиова“. Спб., 1820.

2. „Роспись книгам для чтенія из библиотекъ А. Смирдина“. СПб., 1828.

3. „Список всех российских светских писателей от Рюрика до наших дней“ (І: „Новости литературы“, 1822, кн. 4, чч. 20 i 23.²⁾

До росписі, під ч. 1, автор у 1821 р. склав „Указатель российских и иностранных писателей...“ за XVIII до початку XIX ст. В цім покажчику була поміщена класифікація книг з таким діленням: 1. Математично-фізичні науки.

2. Богословія, виховання (правство) і політичні науки. 3. Словесність. Це перший поділ на три класи зібраних книг у Бібліотеці Павлушкива.

Четверта бібліографічна праця Анастасевича на московській землі — „Краткое извещение о всех с 1707 по 1823 г. выходившим в России повременных изданиях и ведомостях“ (І: „Новости литературы“, кн.2, чч. 23 i 25; кн. 4, ч. 18)

Журнал „Улей“ виходив на протязі 1811-1812 рр., отже повних два роки, місячне видання розміром 5-ти аркушів. В ч. 1, 1811, видавець помістив статтю „О бібліографії“, в ній було визначення її як предмету, як науки про книги, та як їх розміщувати у бібліотеці, застосовуючи розділи-класи, або поділення, згідно з тоді прийнятою схемою. Анастасевич пояснює, що „бібліографію“ можна уважати за „скороочену бібліотеку“, себто, „класифікує і каталогізує“ друки даного народу після ділянок знання. Він же в перших статтях дав короткий огляд розвитку бібліографії в Західній Європі, додаючи, що в самій Росії термін „бібліографія“ для повнішого розуміння потребує пояснення і точного перекладу. До цієї статті „О бібліографії“ автор робить приписку та згадує про „теорію бібліографії“. Він її називає наукою, а дальше пояснює, що її (себто „теорію бібліографії“) також можна уважати „філософією бібліографії“, бо існує філософія ботаніки, хемії тощо. Тому що бібліографія займається не тільки фізичними ознаками книги, але робить зусилля визначити її внутрішній зміст, вона постійно вікриває щось нового, отже її можна називати „енциклопедичною науковою“.

Таким чином, за визначенням Анастасевича в „Уліє“ до бібліології належить інформація про бібліографію, історію друкарства, рукописи, архіви, нумізматика тощо. Вона також охоплює ділянки бібліотек, особливого роду видання, авторів, видавців, славних друкарів, книгопродавців та різні бібліотечні класифікації. Слід зазначити, що в тому часі ще не було розроблено теоретичних основ бібліографії, тому Анастасевич взяв цю ділянку дуже широко. До бібліографії відніс археологію та нумізматику.

Поруч літературних, історичних та бібліографічних статей, майже в кожнім числі (їх повинно було бути за 2 роки 24) „Улей“ були статті про українців та Україну. Кілька статей друкувалося з рукопису Максима Берлинського „Історія Малоросії“, також Андрія Шафонського про Київську академію, про „Філотехніче т-во у Харкові“ та інше. Він же листувався з київським митрополитом (1822-1837) Евгенієм Болховитіновим, автором праць з історії Києва (див. стаття „Бібліографія рукописних книг та стародруків“). Анастасевич досліджував питання, коли, де і хто почав вживати „Мала Россія“, займався питанням словника та авторством „Адефотес“ тощо. В „Улей“ він також писав про виховання дітей, висловлював думки про тогочасну цензуру. У статті „О книгопечатанії“ пише про свободу вислову думки, на яку має право кожний житель країни, радить не завертати народу до темноти.

На думку приходить питання, де і коли В. Анастасевич, запізнався, або вивчив книгознавство (бібліологію) та бібліографію. За кордоном він не був. Першу бібліографічну класифікацію примінив Камю ((Camus, 1740-1804), він поділив книги на 9 класів передав до Національного інституту в Парижі. Вслід за ним другий француз Е.Г. Рейгот у 1802-1804 рр. опублікував *Dictionnaire raisonné de bibliologie*, Paris, т. 1-2, від того часу бібліографія стала всюди відома.

В 1805 р. була основана Волинська гімназія у Крем'янці. В 1808 р. Павло Ярковський почав в ній викладати книгознання. Це не був предмет „бібліографії“ у сьогоднішнім розумінні, це були, можна думати, практичні вказівки впорядкування книг. Курс читався для старших класів.

На початку шкільних занять П. Ярковського у 1810 р. (мабуть на початку шкільного року, у серпні-вересні) В. Анастасевич був у Крем'янці, у гімназії,³⁾ а в 1811 р. він вже в „Улей“ опублікував першу статтю на цю тему. Це вказує, що В. Анастасевич запізнався з цим предметом з програми викладів П. Ярковського.

В. Анастасевич знову згадує французьку мову і з неї робив переклади на мову російську. Це знову наводить на думку, що він міг бути раніше знайомий з французькою бібліографічною літературою, з Ярковським він, можливо, лише конfrontував свої знання предмету та запізнався з програмою у практичній роботі. З листування з мітр. Є. Болховитіновим⁴⁾ стало відомо, що В. Анастасевич у 1817 р., коли Волинська гімназія була переназвана на ліцей, мав намір дістати посаду викладача, але уся адміністрація цієї школи була в руках „Волинських поляків“ і тодішній „етнік“ не міг бути прийнятий. З другого боку, бажання Анастасевича працювати в Україні, доказує, що він своїми хотів віддати „країні літ дитячих“, але доля присудила служити чужим.

В. Анастасевич був працьовою людиною і постійно поглиблював своє знання. В 1810 р. склав високошкільні іспити при Віленському універси-

теті й цей університет за наукові заслуги надав йому звання „почесного члена“. Того ж року він був у Крем'янці. Логіка каже уважати, що був по іспитах і як повнокваліфікований дипломник ставався дістати посаду. Він знав польську мову, отже на українськім заході та у Вільні він не мав труднощів. Треба сказати, що Московщина похлинула „командирковами“ за Петра I і пізніше численні українські умові сили. Наукове життя перенесено на північні московські землі, на Україні для людей з вищою освітою не було праці.

Анастасевич також листувався з видатним збирачем історичних документів і матеріалів І. І. Срезневським (1812-1880)⁵. З листа довідуємося, що Срезневський підготував „Запорожскую старину“ (1833-38) і просив Анастасевича подати детальну критику. Це знову ж доказує, що останній був добрим україністом того часу.

Черговання думок про бібліографію: у Франції вперше висловив думку про бібліотечне обслуговування і бібліографію Кемю, 1804 р., Анастасевич повторив і значно розвинув в „Улей“, 1811 р., російський бібліограф В. С. Сопиков в „Опыт російской библиографии“, 1813, згадав вперше в Росії про бібліографію. Отже, Франція перша (1804), Україна (виклади бібліографії в Крем'янці, 1808 р.) друга, а Росія у 1813 р. — третя.

Працюючи в Румянцівському музеї у Петербурзі, Анастасевич жив у двох малих кімнатах в цім же будинку та одержував скромну платню. Кімнати були завалені книгами та рукописами, що він їх збирав і сам писав протягом трудящого життя.

Помер 16-го лютого, 1845, його цінна бібліотека з великим збором каталогових карток з бібліографічними описами та рукописами, після його смерті була перенесена до „шопи“ на сиру землю. Потім частина була продана акціонерам на „макулатуру“, частина зогнила; деякі рукописи врятували А. Д. Івановський і їх передано на збереження до Публічної бібліотеки у Петербурзі, частину до Академії наук та до Румянцівського музею.

Київ-Крем'янець-Вільно, врешті зарібкова праця на хліб у Петербурзі, — це перехресні шляхи майже кожного українського інтелігента тих часів.

1. Здобнов, Н. В. История русской библиографии до начала XX в. Изд. З-е. Москва, Гос. изд-во литер., 1955, ст. 184-190.
Примітка. Стаття з „Нариси історії української бібліографії“, М. Бойка.
2. Сірополко, С. Василь Анастасевич, як бібліограф і книголюб. I: „Українська Книга“, Львів, 1937, ч.2, ст. 46-49.
3. Корнейчик, І.І. Історія..., ст. 66.
4. „Русский архив“, 1889, т. 2, ст. 59.
5. „Лист І. І. Срезневського до В. Г. Анастасевич“ І. Народня творчість та етнографія, Київ, 1983, ч. 2 (подав Є. В. Свісов).

РЕЦЕНЗІЇ — ОГЛЯДИ — НОТАТКИ

Іван БЕЗПЕЧНИЙ

ДЗВІН НА СПОЛОХ

Проф. П. Одарченко в своєму нарисі „Русифікація України і боротьба за рятування української нації“, Лондон, 1986 р., правдиво показав жахливий стан сучасної української мови й її носіїв під більшовицькою окупацією. Якщо до II-ої війни бузвірські перекручування мовної національної політики в Україні залишили ще сяк-так у межах якогось хоч фіктивного ладу, то після закінчення війни вони виявилися в такій дикій формі, що тяжко повірити, щоб у наш культурний і правний час було можливе таке ганебне державне свавілля до своїх „єдинокрових менших братів“, які ні в чому невинні. Тут уже поза загальним і повним винищуванням національної й культурної забудови — церков, монастирів, бібліотек, козацьких архівів, старих фортець, цвинтарів з надгробними написами й под. — в Україні, кожної зовнішньої української ознаки, розпочався ще нечуваний процес русифікації всіх державних установ, шкіл, вузів, дитячих виховних установ, різних культурних закладів тощо. Рівночасно багато людей більшовицька влада поставила перед судом, звинувачуючи їх в антирадянській пропаганді та агітації, хоч „дійсні злочини“ цих людей полягали лише в тому, що вони зоставалися вірними своєму заповітному принципові: „І чужому научайтесь, я свого не цурайтесь“ (Т. Шевченко); уболівали за стан рідної мови й культури свого народу. Отож, з цих процесів бачимо, що головним підсудним став заповітний національний український принцип і рідна мова¹.

Таке ганебне й сумне становище на мовно-культурному полі та болі духовні від нього відчуває вся свідома українська інтелігенція. Ці болі виливаються час від часу з офіційних трибуn: на з'їздах письменників, а також в їх творчості, що підтверджує автор багатьма прикладами, на педагогічних конференціях професорів та викладачів, у листах до вождів партії та уряду, пресі тощо. А найбільше цих болів маємо в нелегальному „самвидавному“ органі, що переходить з рук в руки.

Ця знаменна праця проф. Одарченка, мовознавця-україніста, ґрунтовно й всебічно викладаючи простими й ясними словами всю складну суть русифікації, не потребує якихось додаткових пояснень. Хібащо, можливо б, де-не-де ще більше випнути й наголосити окремі моменти, але це вже деталі, що не впливають на переконливість зasad і головних висновків автора. Тому я й дозволяю собі лише на деякі зауваги під цим кутом зору.

Насмаперед, киньмо погляд на українізацію, що на ній досить докладно зупиняється автор. Уже в 1923 р. XII з'їзд РКП(б) ухвалив боротися з російським шовінізмом, який не визнавав права українців на національний розвиток. А з цієї постанови ло-

тічно випливала й національна радянська політика в Україні, а саме: зукраїнізувати міське населення пролетаріят), зукраїнізувати партійний та радянський апарат, що за своїм національним складом був переважно російсько-жидівським, задовольнити (тимчасово!) національно-культурні потреби українського населення.

Практичним завданням такої українізації було: втягти широкі лави української людності в орбіту комуністичного впливу, бо інакше може утворитися для радянської влади на Україні загроза. А крім цього, переважно російські партійні кадри, не знаючи української мови, не зможуть керувати українським національним розвитком. Загально кажучи, більшовицька українізація мала перетворити українську мову й українську культуру на комуністичне знаряддя. Метою цієї українізації ніколи не було пробудження національної свідомості українського народу. Її завданням було полегшити комуністичні заходи на українських землях і, як говорить історик Грушевський: „закріпити на вічні часи те підрядне становище, на яке звели українську культуру царські заборони — ту дистанцію, яку вони витворили між державною великоруською культурою і культурами провінціальними, і в першій лінії найбільш претенціозною й небезпечною між ними — культурою українською. Забезпечити за великоруською культурою абсолютну гегемонію. Дати великоруській мові, літературі, історії і т. д. під різними аспектами роль обов'язкових і панівних предметів у шкільному навчанні. Зіставити місцеві культури при „домашнім ужитку“, а за великоруською культурою „окна до Європи“, тої форми, в котрій світова творчість має доходити до знання, свідомості і вжитку „менших народів“. (М. Грушевський, „Україна“, 1926, IV, Київ).

Та незалежно від урядової українізації український народ охопило стихійне прагнення самому націоналізувати громадське й культурне життя в усіх його галузях. Ця внутрішня ідейна українізація, якої комуністичний уряд не декретував, а яка розвинулась стихійно, переступає межі мовної націоналізації та починає боротьбу проти російської культури й її гегемонії. Новітня література рукою М. Хвильового висуває гасло: „Геть від задрипанки Москви, нам треба орієнтуватися на Захід“. Такі тенденції виявляються і в науковому та політичному житті. Національне відродження прорвало навіть комуністичні загорожі партії (Шумський, Максимович, Хвильовий, Скрипник та багато інших визначних комуністів-українців виступають в 1925-1926 проти ігнорування національних українських інтересів). Отож, ідейна українізація занепокоїла більшовиків: чи не приведе це до реалізації сепаратичних настроїв?

Свідомо противилися українізації також росіяни й жиди. Російські елементи на Україні в радянській державі вбачали відродження єдиної російської держави й намагалися за всяку ціну припинити процес українізації, та привернути російській мен-

шості панівне становище. Яскравим доказом цих домагань стала резолюція ЦК КП(б)У, ухвалена ще в квітні 1927 р. Найважливішою точкою цієї резолюції є привернення російській мові на Україні рівних прав з українською. Робилося це в формі, ніби оборони прав меншостей, які, мовляв, треба забезпечити. А що російська мова на Україні це не тільки мова російської меншості, але й мови значної кількості російських робітників, то, виходячи з цього, ЦК КП(б)У ухвалив, щоб російську мову вважати за обов'язкову і для навчання і для оголошення урядових розпорядків побіч таких самих українською мовою. Ось так уже в 1927 р. запроваджено на всій території російську мову та одночасно виключено з процесу офіційної українізації всі міста й промислові осередки, залишаючи її в силі лише в сільських місцевостях.

Далі автор на протязі всього нарису яскраво показує, як комуністичні проводирі на Україні, — Каганович, Постишев, Хрушев та інші, а тепер Шербицький — у великій мірі спричинилися до занедбання українізації й посилення русифікаційної політики. Сукупність усіх їхніх постанов і заходів характеризує загальну тенденцію: викоренити, хоч би там що було, українську мову й культуру, знищити українську школу, знищити національні особливості української народності. Це та точка зору, що була зформована вже 1863 р. Валуевим в історичній фразі: „ніякої української мови не було, немає й бути не може“. А в 1876 р. Емський царський указ надає право цензурному урядові за його розсудом забороняти друк усілякого українського слова, як шкідливого й небезпечного державній єдності. Подібно й Ташкентська конференція 1979 р. виносить ухвалу про виховання дітей неросійських народів у дитячих садочках, починаючи з пяти років, російською мовою. Тут цей самий віхідний принцип царських указів: „українці мусять учитися тільки по-російському. А звідси, розуміється, і вся дитяча література мусить бути друкована — російською мовою.

Процес асиміляції робить своє діло. Наочний випадок цього процесу — русифікація. Народна маса, позбавлена людського права та на власні сили залишена, не може організовано та доцільно оборонити свої національні права. Тим більше, що в ділянці національно-культурній посипалося на Україну так багато страшних репресій, як ні на жодну іншу країну під більшовицьким режимом. (Автор нарису багато уваги приділив цим репресіям). Та і вся історія людства, без перебільшення кажучи, не може подати такого неймовірного національного гніту, якого зазнала Україна. Більшовицька російська влада на Україні прямує до цілковитої денационалізації України. До цієї політики додали свої сили й так звані малороси, що відіграють роль українських яничарів в українській справі. Оці національні гібриди цілковито виправдали класичне твердження проф. Потебні: „Денационалізація зводиться до послаблення енергії думки, на мерзоту запустіння, неморальності й спідлення“.

ВІЧНА МОЛОДІСТЬ „РУСАЛКИ ДНІСТРОВОЇ“

Щоб показати значення мови для людини і цілої нації, автор подає дуже багато вагомих поглядів на мову видатних мовознавців, мовознавців-дослідників, письменників, літературознавців, критиків, видатних учителів, політиків, як, наприклад О. Потебні, Д. Павличка, П. Загребельного, І. Дзюби, Ф. Дістервега, К. Ушинського, П. Шелеста та ін. Всі ці погляди можна звести до таких головних засад — тверджень: „мова не лише виражає світогляд народу, але є єдиним засобом розвитку духовних його здібностей. Без слів немає думок, без мови немає ні світогляду, ні здібностей; розвиваються вони лише разом з розвитком мови, що об'єднує масу індивідів в одну націю. Мова для людини священна. Посягти на неї, пограбувати її від людини, нав'язати їй чужу — означає посягти на корінь, життя людини. Мова народу — найкращий і вічно відновлюваний цвіт усього того духовного життя, що починається далеко за межами його історії. Ті нації, що втрачають свою рідну мову й приймають чужу, ці нації не мають духовної самостійності, через те не проявляють духовної ініціативи, цієї необхідної умови духовного й матеріального поступу взагалі. Рідна мова — це найособистіше і найглибша сфера обстоювання свого „я“, коли воно є, своєї і національної гідності“.

Спостерігаючи денационалізацію, що не створилася від недавна, Потебня зауважує, що передумовою денационалізації цілого народу є „послаблення традиції між дорослим і молодим поколінням“. Причину цього він бачить у вихованні молодого покоління на основі іншої, не матірної мови і припинення розвитку мови цілого народу, призначеної переможцями на загибель. Різні обмеження прав мови ведуть до того, що вона завмирає і стає непридатною для вищих культурних цілей: народ слабшає та повільно дегенерує в усіх ділянках життя.

Підсумовуючи все сказане в нарисі, треба признати, що проф. Одарченкові належить щира подяка за те, що він узяв на себе труд заступництва національно пригнобленого українського народу. Він, як великий патріот, мовознавець-науковець, з усією силою обурюється на ганебне, цинічне, безправне насильство над українською нацією з усіма переслідуваннями українського слова й української культури під більшовицькою окупацією. Він нищівно розкриває всю систему практичних і теоретичних русифікаторів, що всю свою енергію звертають на знищення українського народу, а до всіх українців він звертається з закликом до національної самооборони — до боротьби супроти русифікації.

Кожен українець мусить уважно прочитати цей нарис, а понад усе — передумати глибоко від початку й до кінця.

1) Процеси: В. Мороза, С. Караванського, М. Осадчого, П. Заливаки, І. Геля, братів Б. і М. Горинів, І. Світличного, В. Чорновола, М. Плахотнюка, М. Руденка, В. Стуса, О. Бердника і багато інших, що ім уже ім'я — легіон.

150 років тому троє друзів із Львівської духовної семінарії, обійшовши реакційну галицьку цензуру, випустили у Будапешті альманах „Русалка Дністровая“ — першу книгу в Галичині, написану українською мовою, якою говорив народ.

Іх було троє — Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький. Між собою й товаришами вони спілкувались тією мовою, которую чули в батьківській хаті, на вулиці рідного села, від односельців, які орали, жали, будували... Семінаристи глузливо прозвали їх за це „Руською трійцею“, але з часом на смішка стерлась, і під цим іменем вони назавжди увійшли в історію слов'янської культури.

Навколо „Руської трійці“ зібралася чималий гурт творчої молоді, яка вивчала історію й культуру свого народу, збирала ті незчисленні перлини усної народної творчості, котрі були розкидані в масах і, як найдорожчий скарб, передавались від покоління до покоління. Проте було б неправильним зважувати діяльність цієї молоді лише до „культурництва“. Як підкresлюється у другому томі „Історії української літератури“ (видавництво „Наукова думка“, 1967), „Це була діяльність передусім патріотична, в своїй основі — народна, спрямована на розв'язання важливих суспільно-політичних і культурних завдань“.

Душою гуртка був Маркіян Шашкевич — обдарований, чулий і енергійний юнак. Його товариш Головацький писав пізніше. „мав бо Маркіян даровані когось научити, переконати, духа в другім обудити, піднести; мав дар відкрити замерлий талант...“

Молодь прагнула, аби рідний народ, який гибів у ярмі австро-угорської монархії, розігнув спину, дихнув волею, аби відродив він свою культуру, писемність, літературу, аби мова його стала поряд з мовами інших народів. Шашкевич видав брошуру „Азбука чи абецадло“, де критикував спробу запровадити польський алфавіт для українського письменства. Він обстоював створення літератури на народній основі, надаючи їй великого громадського значення: „Література є необхідною потребою усього народу. Основна мета її і прагнення — ширити освіту поміж всіма, навіть окремими членами усього народу“.

Перша книжка українською мовою на західноукраїнських землях народжувалась у боротьбі, переслідуваннях, заборонах.

1833 року „Руська трійця“ упорядкувала збірку „Син Русі“, пройняту волелюбними ідеями. Але вона, на жаль, не побачила світу. Тоді

молоді ентузіясти упорядковують новий альманах „Зоря“ — загальноукраїнського, патріотичного змісту. Його теж не було видруковано. 1836 року „Руська трійця“ готує ще один альманах — „Русалка Дністровая“.

„Русалка“ вийшла у Будапешті 1837 року у кількості 1000 примірників: 900 з них було відправлено у Львів, решта — до Відня. Галицька цензура наклали заборону на розповсюдження книги, проте частка видання все ж дійшла до читачів не лише в Галичині, а й на Наддніпрянській Україні та в Чехії.

Ця книга — гордість і дорога реліквія українського письменства. Кілька її примірників зберігається у Києві в Центральній Науковій бібліотеці Академії наук України. Невелика за розміром, скромна за оформленням книга, більшу частину якої складають українські народні пісні, стала могутнім чинником пробудження свідомості українського народу, вона сприяла піднесенням патріотичних настроїв, пробуджувала почуття власної гідності, бажання волі, визволення з-під будь-якого гніту. „Ціла „Русалка“, — писав Іван Франко, — се немов неясний порив чуття людського серед загального затупіння та одичіння. Се її найбільша, найреволюційніша ціха“.

Книга складається з кількох розділів. Передслів'я написав Маркіян Шашкевич. У передмові до розділу народних пісень Іван Вагилевич, один з найбільш активних збирачів і знавців фольклору з-поміж гуртка, згадує славне минуле батьківщини аж до Київської Руси, вказує на величезне значення народної творчості, яка немов би акумулює досвід і почуття багатьох поколінь, говорить, що народні пісні та думи „здвигають“ сучасників на активні дії проти ворогів народу. В альманасі вміщено пісні про народних героїв — Довбуша, Морозенка, численні обрядові пісні — колядки, веснянки, весільні, колискові.

У розділі „Складання“ представлена оригінальна творчість „Руської трійці“. Вільнолюбні мотиви, палке прагнення возз'єднання українського народу, мотиви приязні до інших народів проймають ці твори. У баладі „Мадей“ І. Вагилевича, „Погоні“ та оповіданні „Олена“ Шашкевича змальовано епізоди народного визвольного руху. У них уславлено сміливих опришків, їх безстрашних ватажків.

„Русалка Дністровая“ віddaє свої сторінки літературі інших народів. У розділі „Переводи“ видруковані переклади з сербської та чеської літератур.

Розділ „Старина“ нагадував сучасникам про славні традиції минувшини, про їх місце у духовному світі людства.

Олександр РОЇК

УКРАЇНСЬКА ПРАВОПИСНА ДИСКУСІЯ Й КОНФЕРЕНЦІЯ В РОКАХ 1925-1927 (ІІ)

(Початок у попередньому числі)

Щодо другого принципу, то в нашім правописі повинна відбитися фонетична засада, пише проф. Тимченко, щоб показати „вислід історичної еволюції“, наприклад, ми повинні писати „чорнобривий“, „тривога“, „дрижати“, „гирло“, „глітати“, а не „чорнобрівий“, „трівога“, і т. д. на тій підставі, що тут звук „и“ розвинувся з складотворчих „р“ і „л“, а не з „о“ і „е“ як гадає „ляїк, прирівнюючи наші форми до росийських і даючи останнім примат“. ¹²

Проф. Тимченко продовжує, що коли зникли слабі „ѣ“, „ъ“ в українській мові, то натомість постали нові групи шелестівок (приголосних), яких давніше не було і вони мали свій відмінний розвиток; наприклад, через зникнення „ѣ“, „ъ“ де стикалися дві однакової артикуляції замкнені шелестівки, то вони упрощувалися в одну, наприклад,: „п'ядесят“, „шісдесят“, „дев'ядесят“, з „п'ятьдесяти“, „шіс'ятьдесяти“ і т.д.; „м'який“, „мнякий“, з „м'як'який“. У вимові й далі чути „п'ядесят(ъ)“, „шісдесят(ъ)“, „дев'ядесят(ъ)“, хоч ми не прийняли цієї норми проф. Тимченка.

Там, де стикаються два спіранти близької (зубний і палатальний) або однакової артикуляції і при цьому другий спірант є перед шелестівкою, то перший уподібнюється в артикуляції до другого. а другий при тому зникає, наприклад:

„сьс, щъс = съ: „русъкій“ з „руській“, „міській“, з „міській“, а це з „містъкій“; „товарисъкій“ з „товаришъкій“; „чеській“ з „чеській“, „наській“ з „наській“ і т.д.; „зъс, жъс = зъ: „кавказъкій“ з „кавказъкій“; „вразъкій“ з „вражъкій“ і т.д.

Коли стикаються зубні, замкнені і спірант, то утворюється відповідний африкат, наприклад:

„тс(т с) = „ц“(ц): „багацтво“ з „багатьство“; „багацько“ з „багатьско“, „брацтво“ з „братьство“; „діцький“ з „дітьський“, „свіцький“ з

В умовах Галичини першої половини минулого століття, де українська мова була мовою „хлопською“, де трудящий люд, темний і експлуатований, був позбавлений будь-яких людських прав, де його творчість всіляко принижувалась і замовчувалась офіційними колами, таке видання було відвертим викликом існуючим несправедливим порядкам.

Юлія Солод

„світський“; „дванадцять“ з „дванадцять“, а це з „дванадцять“.

Коли африкат „ч“, цебто „тш“ стикається з замкненим „т“, то утрачає перше „т“ (цебто занік), і група упрощується в „шт“: „поштивний“ з „почтивний“ (потштивний).

Група „ст“ + шелестівка, з винятком груп „стр“ (страх) і почасті „стк“ з „стък“ (хустка, пустка, кістка, і т.д. „т“ затримується певно під впливом форм споріднених: „пустий, хуста“ і т.п.) упрощується в „с+ шелестівка, наприклад: „скло“ з „стъкло“, „щасливий“ з „щастьливий“; „пісний“ з „пістьний“, „вісник“ з „вістьник“, „шістьнадцять“ з „шістьнадцять“.

„Д“ зникає у словах „кожний“, „пізно“, „милосердний“ з „кождьний“, „поздньо“, „милосердьний“, а в групі „здк“, під впливом споріднених форм „д“ звичайно затримується, наприклад: „гвіздка“ з „гвоздька“, хоч діялективно маємо „гвіздка“.

„В“ зникає між двома шелестівками, наприклад: „півтора“ з „пів-втора“, „перший“ з „первый“ (п'рвиший“).

„Л“ зникає в групах „слн, слськ“, наприклад: „умисний“ з „умисльний“, „Радомиський“ з „Радомисльский“, а це з „Радомишль“, „Перемиський“ з „Перемисльский“. „Перемишльский“, а це з „Перемишиль“.

„Н“ зникає в групах „znл, znк, rnц, rнч“, наприклад: „боязливий“ з „боязнылий“, „боязкий“ з „боязнький“, „черця“ з „черньца“ (при „ченця“), „горця“ з „горньца“ (при „горнець“), „черчик“ з „черньчик“ (при „ченчик“).

Коли стикаються „с“ „з“ з „ч“, „дж“, або „ш“, „ж“ з „ц“, або „т“ з „ч“, або „ж“, „ч“ з „ц“. то перший звук уподібнюється до другого в артикуляції і діялективно в фонації. Уподібнення в артикуляції як загально українське явище, мусило б ввійти в правила українського правопису, наприклад: „кращче“ з „красче“, „вужче“ з „вузче“, „іжджу“ з „ізджу“, „касці“ з „кашці“; „нізці“ з „ніжці“, „очче“ з „отче“, „кацці“ з „качці“, а пом’якшення „ш“, „ж“, „ч“ й „щ“, яке ми спостерігаємо й відчуваємо у наших східно-українських мовців, як „щьо“, „чъого“, „чъас“, „борщъ“, то це діялектина прикмета і це не повинно мати місця в правилах загально-українського правопису.¹³

Щодо третього принципу, то не слід би писати, говорить Тимченко, „ла“, „ло“, „лу“ в іншомовних словах, запозичених пізніше XIV віку. Це тим більше, що наше „ль“ є близче до „l“ (латинського), ніж велярне „л“, а з другого боку і вухо українське сприймає чуже „l“ як „ль“, тим часом як російське сприймає його як „л“. На це є докази й приклади в народніх запозиченнях з інших мов, як наприклад: „блакавз“, „ляда“, „ляк“, „лямпа“, „лямпарт“, „плян“, „пляц“, „баляси“, „білет“, „шпалери“, „холера“, „льоник“, „льос“, „льох“, „люнт“, „люшня“, „плюндрувати“, „літера“, „публіка“, „ліберія“, „лібра“, „літра“, „салітра“, „баль“, „рашпель“, „дишель“, „шальвія“, і навіть „стодоля“, хоч у

польській мові є „стодола“, „паляц“, (Чуб. II, 167), в польській мові є „палац“.¹³

У нашім правописі мусять знайти місце „загально-українські фонетичні з'явища та відзеркалювати фонетичний розвиток, а не анальогічні утворення“, пише там же проф. Тимченко.

Щодо питання писання „ся“ разом з діесловом, чи окремо, то це вже питання графіки, говорить проф. Тимченко, значить питання конвенціональне та графічної звички: у цьому питанні ми можемо піти, або з усіма іншими слов'янами, або тільки з росіянами. „Ідучи за росіянами, треба б вияснити, між іншим, як писати „годило б ся чи годилобся“, чи українець мусить переробляти свою форму цього виразу на подібну до російської: „годилося б“¹³

Всі підкомісії працювали пильно. Від 11-го до 19-го листопада 1925-го року відбувається в Харкові пленум Державної Правописної Комісії при Наркомосі, на якому вислухано й ухвалено такі проекти підкомісій: 1). Український альфабет (підкомісія: Дем'янчук, Німчинов, Ткаченко); 2). Правопис окремих літер у межах незмінної частини слова (доповідач Всеvolod Ганцов); 3). Правопис Флек-сій (доп. О. Синявський); 4). Правопис чужих слів (доповідь на цю тему приготовила О. Курило, але через відсутність, її доповідь виголосив В. Дем'янчук, якому доручено остаточно її зредагувати, відповідно до ухвал Комісії); 5). Українські й російські прізвища (доп. М. Сулима); 6). Чужі географічні назви (доп. М. Наконечний); 7). Граматична термінологія (окрім доповіді М. Йогансена, надіслали свої проекти Підsekція грам. термінології при Інст. Укр. Наук. Мови і проф. М. Грунський, доповинив проект К. Німчинов); 8). Пунктуація (доп. О. Синявський); 9). Плян правописного словника (доп. Григорій Голоскевич).

Головував на засіданнях заступник нар. ком. освіти П. Сологуб, а секретарював П. Дятлів.¹⁴ Вирішено видрукувати цей правописний проект та розіслати його науковим інституціям та ученим — авторитетним знавцям української мови — на Україні та за кордоном, котрі не могли взяти безпосередньої участі в праці Комісії. Тоді також вирішено писати „шістнадцять“, „шістдесят“ (а не „шіснадцять“, „шісдесят“), зафіксовано як правописні форми „збирати“, „умирати“, „дрижати“, „кривавий“, „тривога“, (з „и“, а не з „і“) та проведено паралелізм і послідовність у графічну передачу звукових груп „жч“ (із „з+ч“) і „щ“ (із „с+ч“): „покажчик“, „нижчий“, „піщина“, „піщаний“ і т.д. Вирішено дати перевагу і заведено в paradigm тільки форми займенників і числівників типу: „тієї“, „всієї“, „однієї“, „тією“, „всією“, „однією“, супроти численних інших форм (тої, теї, тії, і т. п.); „мого“, „моєму...“, супроти „мойого“, „мойому“ (мому, мойму), а в діесловах дати перевагу закінченням „ходить“, „робить“ у 3-ї особі однини супроти діялективного з Південної України „ходе“, „робе“ і т.п.¹⁵

У дальших окремих статтях порушувалися питання про докладнішу фонетизацію українського правопису, напр. П. Савицький повторив поширені в той час пропозиції щодо введення окремої літери для передачі „j“ перед голосними „a“, „e“, „u“, й „i“ та позначення м'якості приголосних за допомогою надрядних знаків, вилучення з абетки літери „щ“, що є сполученням „ш+ч“ та запровадження окремих знаків для позначення африкатів „дж“ і „дз“ з латинської абетки.

Висували окремі автори також пропозиції запровадження латинського письма в українській мові (М. Йогансен, С. Пилипенко та інші), але найгостріша боротьба розгорнулася навколо вживання „г“ та пом'якшення „л“ у запозичених словах. Обидва правописні моменти були пов'язані з існуванням двох окремих традицій, за термінологією О. Синявського так званої „візантійської“ з уживанням всюди літери „г“ у словах чужомовного походження та вживання літери „г“ у традиції „европейської“¹⁶.

Проф. Агатангел Кримський, говорячи про статтю Андрія Річицького у „Комуністі“, ч. 123 з 1-го червня 1927-го року та про його (тобто Річицького, представника партії) враження з Правописної Конференції так характеризує „европеїзацію“ української мови з уживанням літери „г“ на письмі й у слові, що коли, мовляв, „агітатор або пропагандист-партієць на селянських зборах (а тим паче на робітничих) буде говорити „льогіка“, „ідеольогія“, то маса сприйматиме це так, що от, мовляв, корчить із себе пана (а саме польського пана). Ясно, що така „інтелігентизована“ українська мова послаблятиме наш культурний вплив на робітничі і селянські маси, що не вживають такої її „европеїзації“.¹⁷

Характеристичною особливістю фонетичної системи української мови є наявність „г“ фрикативного, на відміну від інших слов'янських мов, і тому такі слова спільнослов'янського походження як: „говорити“, „голова“, „грати“, „гости“, „густий“, „грім“, „гримти“, і т.д. мають цей фрикативний звук „г“, але в процесі збагачування й запозичування лексики старої української літературної мови XVI-XVII ст. українська мова запозичила частину слів з проривним „г“, що ввійшло в мову народню: „гронт“, „город“ (в значенні „замок“), „делегувати“ й інші і у зв'язку з цим „г“ набуло фонематичного значення та стало необхідним в українській мові, щоб розрізнати такі слова як: „грати“ і „грати“, де одне слово означає дієменникову дію, тобто „дієслово“, а друге „іменник“ — „грати“. Проте в народній мові центрально-східніх земель й ці слова згодом приймають вимову й написання з фрикативним „г“, хоч первісно вимовляли його й писали як „г“. Таким чином, поруч „гронт“ є й „гронт“, „ганок“ і „ганок“, але в галицької інтелігенції, „яка зазнавала значного польського впливу, (ці) запозичені слова зберігали „г“: „агент“, „гімназія“, „агітація“, „агроном“, „міграція“, „еміграція“ і под. Це привело в літературній

мові до розриву між правописом і традиційними, усталеними ортоепічними навичками і до того, говорить Русанівський, не було чіткого критерія, які слова писати за традицією з „г“, а на які поширювати правило про вживання „г“.¹⁸ На його думку, лише яких півтора-двох десятків звуконаслідувань народом запозичених слів мають вимову з „г“. Ними є, наприклад: „гава“, „гелгати“, „гирлига“, „ганок“, „грати“, „гудзь“, „дзига“ та деякі інші. Слова літературного походження, а зокрема наукові терміни, не зважаючи на своє джерело і час їхнього запозичення в Західній Україні — запозичувались і вживались і з „г“ і з „г“ і тому кожний випадок уживання „г“ чи „г“ треба було перевіряти за ортографічним словником...

Дуже активну участь у цій правописній дискусії взяв один з найбільших українських мовознавців Галичини й Буковини зперед Першої світової війни та між двома війнами проф. Степан Смаль-Стоцький, публікуючи кілька статей на правописну тему в журналі „Україна“ про які тут тільки коротко згадаємо. У своїй статті п. н. „Правописна справа“ проф. Степан Смаль-Стоцький докладно проаналізував всі питання правопису, граматики та всі аспекти, зв'язані з правописною дискусією й конференцією, поділивши свою статтю на п'ять частин: I. Правописний хаос, II. Як завести лад? III. Одностайний принцип, IV. Взаємини між правописом і граматикою та V. Спірні правописні питання. Головні думки його статті говорять про те, що „Комісія повинна виходити з сучасної літературної мови, що є синтезом основних народніх діалектів, принявши за основу „Найголовніші правила українського правопису“ Всеукраїнської Академії Наук, затверджені НКО УСРР року“¹⁹.

У розділі „Одностайний принцип“ проф. Смаль-Стоцький наголошує цей принцип та говорить, що правопис „мусить сам собою випливати із граматики української мови, т. з. із найдокладнішого знання мови, її звукової системи, форемної і словотворчої будови, (із) історичного розвитку цеї системи і будови, із розвитку нової письменської чи там літературної мови, напрямів і тенденцій її консолідації з увагою также на говори і т.д. і т.д.“

У другому абзаці цієї статті говорить, що „Над українською літературою мовою богато попracювали не тільки Полтавці і Києвляни, але і Слобожанці і Подоляни і Кубанці, а також і Галичани, а навіть і Буковинці. Кожний хоч трохи визначніший вінє до неї щось свого рідного, щось з мови рідної сторони, що всюди читало ся і несвідомо приймалося письменниками з інших сторін соборної України. В українській літературній мові є значний осад усіх українських нарічій“. „Українська літературна мова виросла з живої народної мови і ще й тепер її держиться“²⁰.

У розділі „Взаємини між правописом і граматикою“ Степан Смаль-Стоцький аргументує й обстоює „фонетичний принцип“ українського правопису

су" та закликає до прикладення всіх старань до того, „щоб увільнити український правопис від занесених із чужих правописів чужих, українській мові невідповідних звичок. Українська мова, здобувши собі право державності і повну **свободу** розвитку, не може далі показувати ся в съвті" в латаній свитині". Вона мусить нарешті врати ся в свою рідину, гарну на неї шиту і добре пристосовану одежду".²¹

На закінченні цієї статті Смаль-Стоцький говорить, щоб „відділити граматику від правопису, а в правописних правилах перевести одиноку розумну засаду: пиши, як правильно говориш!“ Рівно ж визнає за Радою народніх комісарів не тільки право, але і обов'язок до полагодження правописного питання" та висловлює надію, що „Державна Комісія в повнім почуттю великої відповідальності перед соборною Україною найде найліпший спосіб, як його тимчасом на користь українського народу як найліпше вирішити.“²²

(Закінчення буде)

ПРИМІТКИ ТА БІБЛІОГРАФІЯ:

12. Є Тимченко:, цит. праця, стор. 190.
13. Там же, стор. 191.
14. Весеволод Ганцов, „Пленум Правописної комісії в Харкові“, ж. **Україна**, кн. 6, Київ, 1925, стор. 173.
15. Там же, стор. 175.
16. В. Русанівський, цит. пр., стор. 132.
17. Акад. Агатангел Кримський. (Звіт з Правописної конференції, без назви, О.Р.) **Записки Історично-Філологічного Відділу Відділу УАН**, кн. XII. Київ, 1927, стор. 361.
18. В. Русанівський, цит. пр., стор. 133.
19. Степан Смаль-Стоцький „Правописна справа“, ж. **Україна**, кн. 4, 1926. стор. 180-191.
20. Там же, стор. 183.
21. Там же, стор. 187.
22. Там же, стор. 191.

УНІКАЛЬНЕ СЛОВНИКОВЕ ВИДАННЯ

Наукове Т-во ім. Шевченка в США недавно повідомило про вихід у світ **Англійсько-українського словника назв кольорів і кольорознавства**. Автором словника є інж. Анатоль Вовк, який раніше опрацював „Вибірковий англійсько-український словник“. Нову працю зредагував проф. Богдан Струмінський.

Словник є результатом тісної співпраці НТШ і Українського Термінологічного Центру в Америці (якого А. Вовк є тепер головою).

Частину словника займає термінологія кольорознавства, що включає пристосування універсальної системи називання кольорів до української мови. Більшу частину займає англійський реєстр популярних назв кольорів, узятий з англомовних словників, з українськими їх перекладами та описами кольорів термінами згаданої системи.

Через поєднання цих різних аспектів кольору словник повинен бути цікавий як перекладачеві, письменникові, образотворчому мистецтву, так і кожному лю-

НАЗВИ ПО БАТЬКОВІ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

(Відповідь п. Іванові Чинченкові).

В січневому числі „Нових Днів“ 1987 р. надруковано статтю Івана Чинченка „І ще про називання по батькові“. Автор безпідставно твердить, що П. Одарченко, вживаючи форми по батькові, намагається „ затримати й закріпити русифікацію у зазначеній мовній ділянці“. Тоді виходять, що й Шевченко, Франко, Леся Українка, Коцюбинський, С. Єфремов, Б. Антоненко-Давидович, Г. Голоскевич, А. Кримський, М. Зеров, Б. Грінченко, М. Драй-Хмара, Іван Огієнко, — всі українські мовознавці, літературознавці, і майже всі українські письменники були русифікаторами, бо їхні по батькові, поспільово вживали форми по батькові.

Ми також радимо шановному п. І. Чинченкові докладно простудіювати праці М. Грушевського і Н. Василенко-Полонської і звернути увагу на такі факти:

1. Ось перед нами книжка М. Грушевського „Про старі часи на Україні“ (Зверніть увагу: „НА УКРАЇНІ“, а не „В УКРАЇНІ“). І от у цій книжці, виданій 1907 року, на стор. 47 читаємо: „Князь Константин Ivanovich Oстрозький, найсильніший з українських князів та панів в 1510-1530 роках.“ А ще були й інші Острозькі. У грамоті 1585 року згадується Константин Константинович Острозький. Оці „Іванович“ і „Константинович“ це не прізвища й не назви „династій“, а назви по батькові отже, в 16 столітті на Україні вживалася форма по батькові.

2. Так само і в Київській Державі вживалися назви по батькові. Спочатку відомі з літописів особи мали тільки імена: Олег, Святослав, Мал, Добриня, Нестор. А пізніше до імен додавали й назву по батькові: Давид Ігорович, Давид Святославович.

Синів Ярослава Мудрого називали Ізяслав Ярославич, Всеволод Ярославич, Святослав Ярославич. Сина князя Ігоря називали Святополк Ігорович. Сина князя Олега Святославича називали Ігор Олгович. Син князя Мстислава — Ізяслав Мстиславович. Все це були назви по батькові. Пізніше деякі назви по батькові стали й назвами родів: рід Ізяславичів, рід Ростиславичів, рід Романовичів.

3. Пан І. Чинченко помилляється, коли пише: „Святослав Ольгович від княгині Ольги“? Ніколи в Київській Русі не називали князів по матері; а тільки по батькові. А тому сина кн. Ольги називали Святослав Ігорович, а не Святослав Ольгович. Був на світі й князь Святослав Олгович, який помер 1186 року (а

бителеві мови. Усіх повинна б зацікавити, наприклад, окрема стаття про українські національні кольори.

Книжка в твердих палітурках, оправлена в полотно і естетично оформлена, має 94 стор. друку і коштує 10 amer. дол. (включно з пересилкою). Замовляти її можна на адреси: Shevchenko Scientific Society, 63 Fourth Ave, New York, NY 10003 USA, або A. Wowk, 72 Harding Ave. Edison, NJ 08820, USA.

княгиня Ольга померла 969 року) Святослав Олгович був сином князя Олега Святославича, який помер 1180 року. Про князя Святослава Олговича згадує Київський літопис 1151 року. Сином Святослава Олговича був Ігор Святославич, про якого розповідає Слово о Полку Ігоревім, а також і Київський літопис 1185 року. Цей же літопис згадує й Святослава Олговича, сина Новгород-Сіверського князя Олега. Київський літопис і Слово полку Ігоревім від слова Олег, а не від Ольга вживали назви по батькові Олгович, а не Олегович чи Ольгович.

4. Прізвища в сучасному розумінні слова вперше з'являються в українських пам'ятках ділової мови (в грамотах XIV-XV ст.): князь Іван Васильович Чортоприйський, Юрій Глібович Белзький (1369), Юрій Васильович Жаславський (1466). Самійло Богданович Зарудний (Універсал Богдана Хмельницького 1652 року).

5. Все це незаперечні факти, які свідчать, що форма по батькові існувала на Україні задовго до часів поневолення України Москвою. За часів Петра I дика Московщина зазнала великих культурних впливів України і Білорусії. Найдокладніше про це написано в ґрунтовній праці українського вченого К. В. Харламповича „Малоросійське влияние на великорусскую церковную жизнь“ (Казань, 1914). Тоді ж під українським впливом з'явилися на Московщині українські форми по батькові на -вич. Як свідчить К. Харлампович, священики-москалі в XVII ст. називалися тільки по імені: „поп Іван, або з додатком прізвища на -ов, -ев,: Григорьев“. Українські форми по батькові на -вич з'явилися у москалів пізніше. 1697 року цар Петро I дозволив князеві Долгорукому називатися „Юрій Федорович Долгорукий“.

Отже, не українці від москалів запозичили форми по батькові на -вич, а, навпаки, москалі запозичили від українців ці назви по батькові.

6. Частина українських прізвищ утворилася з форм по батькові: Максимович, Герасимович з наголосом на О. Одночасно існують і форми по батькові Максимович, Герасимович з наголосом на И.

7. У кн. Юрія Луцького „Ваплітянський Збірник“ (1977) Микола Хвильовий в одному з листів до Аркадія Любченка називає Миколу Куліша по батькові Гур'євичем (209 стор). У цьому ж збірнику Павло Тичина в своєму листі до А. Любченка називає його по батькові „Любий Аркадію Опанасовичу“. Юрій Яновський в листі до М. Хвильового не вживає за його словами „отчества“, але в своїй анкеті та в листах до А. Любченка вживає форми по батькові: Аркадій Панасович, Ольга Георгіївна, Юрій Іванович.

8. Дуже мені прикро, що пан Іван М(аріян) Чинченко вважає, що я „наніс(!) йому цинічно-іронічну образу“, називавши його по батькові.

Ні Шевченко, ні Леся Українка, ні акад. С. Єфремов, ні М. Грушевський, ні М. Лисенко, ні Панас Мирний, ні О. Оглоблин, ні Б. Антоненко-Давидович ні тисячі інших українських видатних діячів ніколи не ображалися, коли їх називали по батькові. Усі ці діячі один одного завжди називали по батькові і ніколи не вважали таке називання „цинічно-іронічною образою“. Не ображався й Дмитро Нитченко, коли Б. Антоненко-Давидович (видатний український пись-

менник і невтомний борець проти русифікації) у кожному листі називав його по батькові: „Дорогий Дмитре Васильович“ . Ніколи не ображався й В. Чапленко, коли Микола Зеров називав його у своїх листах „Дорогий Василю Кириловичу“.

9. З статті п. І. Чинченка видно, що він дуже шанує проф. Н. Полонську-Василенко. А чи не ображається він за те, що ця видатна вчена на стор. 32,33,34 своєї славної праці „Історія України“ (Том I, Мюнхен, 1972) подає 52 істориків, зазначаючи не тільки їх імена й прізвища, а також і назви по батькові.

Невже ж також всі українські письменники й видатні мовознавці, історики, композитори, літературознавці, називаючи людей по батькові, цим самим намагалися за словами Чинченка „затримати й закріпити русифікацію у зазначеній мовній ділянці“???

Отже, п. Чинченко безпідставно відкидає назви по батькові.

Петро Одарченко

ОБКЛАДИНКИ „НОВИХ ДНІВ“ В 1986 Р.

За рік було їх десять. На січневій обкладинці бачимо правозахисників: О. Бердника й М. Руденка. На першій сторінці — Бердникове Відкрите Повідомлення для Росії: „Терновий вінець України“. „...ти, Росіє, чорна чаклунко, повинна дати відповідь перед Ликом Вічного Судді... я шлю тобі цей історичний виклик: на суд! Ти стала гіантською в'язницею народів...“ ціле послання потрясаюче. Сильнішого й ціннішого матеріялу не можна й бажати для новорічного числа.

• Лютнева обкладинка знайомить читачів з паном П. Яциком — канадським мільйонером, котрий так щедро ділиться своїм капіталом з українською спільнотою. На українські культуру і громадські потреби подарував понад 600 тисяч доларів. Шкода, ще не написано ніде, якими стежками найчастіше походить п. Яцик...може щось випаде з його кишені і для австралійських українців?

• Березнева обкладинка відображує ілюстарцію П. Сластьона до поеми Т. Шевченка „Гайдамаки“. „Всенародний рух гайдамаків (або Коліївщина) — це народна помста і відповідь на криваві злочини... Гайдамацькі загони складалися переважно з селян, котрі не могли знести наруги від польської шляхти і жидівських орендарів...“ пише на стор. 8. В. Гава. Доволі начасі ця пригадка: сьогодні українці також обороняються від нападів, особливо з боку сильних фінансово жидівських кіл — це найновіша наруга...

• На квітневім „лиці“ журнала — фрагмент з відкриття в Торонто Світової виставки українських образотворчих мистецтв, яку влаштувала „Мистецька Фундація“ в 1982 р. На стор. 7-12 — підсумки

10-літньої, плодовитої діяльності Фундації. Пан Ю. Соловій поміж іншими пише: „...гортаючи сторінки монографій (культур і мистецтва в світі) серце мліє порівнюючись: бо нашій убогості не бачиться меж... наш творчий ґрунт був століттями пісний, занедбаний... віхою на даху нашого „доброту“ були вінці ковбас і пуди сала (за У. Самчука). Чи прийшло кому на думку, що період Великодніх Свят є традиційним повторенням „катастрофи“, коли писанки викочуються на світову арену з усіх сторін... ми не встані ніби нічим іншим „пописатись“? — турбується п. Соловій. Та названі ним українські мистецькі галерії з добрими колекціями, оприлюднені каталоги, виставки, — потішаючий факт, що на „замороженому мист. ґрунті“ з'явилися криголоми і зрушили лід“ — американські українці вже багато осягли в мистецтві. В Австралії наш мист. клімат не є „скованій морозом“: тут усе „пожиточне“ діло випаровує, висмоктує сонце. Криголомів тут не треба, але треба тінистих парасолів. Як буде захист і притулок, то мистці якось дадуть собі раду з писанками, не знецінюючи їхньої розмальованої слави. Наразі на виставках „яйка“ є ще в почестях. А коли додати горшки, ляльки, вишивки — то хай сховається малярство. А воно й ховається, і ніхто не відбуває поєдинків за його честь-ні в ідейному, ні в економічному пляні. Часи змінятися-можна вірити? Вже з яйком в руці не вийдемо на арену проголошувати, що „нашому роду нема переводу“? Вже треба буде виходити з українським „пікасом“?

● Травень-червень. На обкладинці: П. Лопати „Терновий вінець України“ — він над головами дев'ятох борців за права. Шість сторінок журнала присвячено сл. п. В. Стусові. Є й його твори — кожен рядок хвилює...

● Липень-серпень. На обкладинці торонтські Пансіони ім. Франка. Далі — описи про взірцеву опіку над старшими. Згадано жертводавців, ініціаторів, опікунів. Душою Пансіонів є управителька, пані Євгенія Пастернак. В Мельбурні справою будови „Дому для старших“ займається також жінка — пані Мая Грудка разом з комітетом. Незадовго ідея і пляни побудови „Дому“ стануть і тут дійсністю.

● У вересневих „Н.Д“ — Блаженніший Митрополит Української православної церкви, архієпископ, Владика Василій Федак. Йому, одному з передових діячів в діяспорі, присвячено, вересневе число „Нових Днів“. На Многій літі, Владико!

● Жовтень. На обкладинці — відновлені „Золоті Ворота“ в Києві. А що під „Воротами“? — століття рабства, боротьба нашого народу, тисячі вбитих поетів, мистців, мислителів... зневага української мови, перекручування історії, традицій... нищення культури, національної гідності... Коло „Воріт“ (дослівно) недавно окупант сків найновішу трагедію — чорнобильську!

Коло „Воріт“, коло Київської Лаври і Софійського Собору, окупант фальшує історію України (колишньої Русі): з колиски християнства-Києва-вириває живе серце — законне право бути центром святкувань 1000-ліття Хрещення Русі... переносить в Москву, в Даниловський монастир, де тисячу літ назад тільки ліси стояли і вітри гуляли. І так, вчинивши цю насильну „трансплантацію“ українського серця, росіяни хочуть ошукати світ, що це в них настиг ювілей... Бач: відновили „Ворота“, може ще відновлять котрийсь дах, помалюють десь стелю, але ж завалили головний вхід і вихід!

● На листопадових „Н. Днях“ бачимо львівський пам'ятник козацькому полководцеві Іванові Підкові. Ця обкладинка (на мій смак) є найкраща! Шкода лише, що в журналі немає хоч короткого тематичного матеріалу. В цім же числі п. Г. Глинін висловлює думки про збереження і висвітлення заборонених і сконфіскованих фільмів. А я подумала: було б добре, якби хтось сконфіскував фільм „Майська ніч“ і склав навіки від людського ока — замість висвітлювати його в телебаченні нам на сором і неславу. Тут же читаю й нарис п. Л. Бельської про співака, сл. п. І. Паторжинського. Прикро, що аж тринадцять разів перекрученено його прізвище (навіть під знимкою) і лише один раз подано правильно. (Так, дуже прикро. — Ред.) В статті В. Ващука: „Ми і в діяспорі збудуємо касарню“ — гостро скритиковано українську літературну творчість і поставлено виклик нашим письменникам, котрі (на думку п. Ващука) мають „касарняний“ підхід до літератури і ще нічого понад пересічного не створили. Мабуть, на цю тему будуть дискусії — належалося б.

● На грудневих „Нових Днях“ — „Мальовнича Україна“: убого-блідо виглядає відбитий образець. Це найслабша обкладинка. На першій сторінці — слово редактора М. Дального. Його заклик про створення документаційного Центру вже здійснено: в австралійському часописі „Вільна Думка“ читаємо про створення в Нью-Йорку „Ради Української Спадщини“, на чолі з п. Т. Гунчаком. Пан Дальний, як провідна людина, турбується багатьма аспектами, виводить аналізи. Дивується, що читачі домагались від Редакції, щоб в „Н.Д.“ було більше гумору, статей на тему здоров'я, медицини... більше легкого матеріялу. Але чомусь не вимагали читачі статтів на серйозні теми: про кампанію Горбачова, про постанови Верховної Ради і т. п. На це є оправдання: про політику (що псує здоров'я — це річ серйозна) люди слухають день-у-день, читають в щоденній пресі. „Новим Дніям“ (що виходять раз на місяць ніхто не повинен закидати провин щодо браку в журналі тем політичних. І тому шан. Редактор не має потреби вибачатись. Протягом року зміст більшості матеріалів був цікавий і солідний. Але якщо не підкінете трохи новенького гумору, то буде всім сумніше. Тому, шан. Редактори, забудьте раз на місяць що

в кого болить. Кріпко тримайтесь одною рукою за болюче місце, а другою (ще краще) — за перо! Трохи застогніть, а при тім-зажартуйте, бо ви ж духові лікарі читачів — Вам нарікати публічно можна лише раз на рік, що й зробив Редактор: „Так! Я буду крізь сльози сміятись...“ — пам'ятайте Лесю? — певно, що так. А про пессимізм („стали набагато пессимістичніші“ — слова Редактора) не можна навіть думати, тому що:

Всі фігурують пессимісти
На довгій, довгій, чорній листі.
Перечеркнути її треба
Й ловити промені із неба.

Вони зігріють зимну динну
І в оптимізм введуть людину.
Цим променем є й „Нові Дні“ —
Їх із Торонто шлють мені!

Редактор Дальний привітав-
І в читача фестин настав:
„Векторні“ зміни не страшні —
Лід розтопивсь в душі, на дні...

В системі рух-пульсує кров,
Бо творчий цикл стартує знов!
Значить, в житті ще є баланс-
То ж для потіхи маєм шанс!

Бажаю всім у „Нових Днях“:
Здоров'я, верви, різних благ!
І знов (як завжди) в Рік Новий,
Щоб був журнал передовий!

З привітом! Галина Корінь.

Мельбурн.

ЗВІЛЬНЕНО ВІСІМ В'ЯZNІВ УКРАЇНЦІВ

Як повідомляють українські дисидентські кола на Заході, серед 42-х звільнених в останніх днях політв'язнів в ССР є вісім українців.

Першим звільнено 12-го січня ц.р. Данила Шумука, бо його термін заслання вигас. Згідно з інформаціями, Шумук, який має родину в Канаді поїхав до Москви, щоб полагодити формальності виїзду до Канади. Канадська амбасада формальності полагодила, але уряд ССР сказав Шумукові, що він мусить повернутись до місця свого останнього проживання і звідти внести прохання.

В групі звільнених є люди різного віку і релігійних віроісповідань: Йосип Тереля, Йосип Зідельсь, Зорян Попадюк, Віталій Шевченко, Микола Ігнатенко, Валерій Остренко і Василь Барац.

Просимо всіх передплатників зазначувати на що призначенні гроші, які вони присилують. Просимо також, по можливості, слати всі оплати чеками або грошевими переказами, а не готівкою.

Адміністратор

НОВІ ДОСЯГНЕННЯ ЄВГЕНІЙ ПАСТЕРНАК

Євгенія Пастернак

Минулорічне число „Нових Днів“ за липень-серпень було присвячено пансіонам ім. Івана Франка, а посередньо і їх заслуженій керівниці та директорці пані Євгенії Пастернак — першій українці, нагороджений найвищим канадським відзначенням, орденом Канади.

З того часу Євгенія Пастернак здобула нові досягнення міжнародного значення. Бодай два з них заслуговують на окрему згадку. Восени 1986 р. пані Пастернак отримала почесний докторат Аризонського університету (Тиксон) за свою працю в ділянці геронтології та опіки над старшими. А в січні цього року престижевий міжнародний Біографічний Центр, з осідком у Кембріджі, Англія, подав до відома про призначення Євгенії Пастернак заступником генерального директора цього Центру. В повідомленні сказано, що Е. Пастернак допомагатиме ген. директорові в плянуванні щорічних міжнародних конференцій Центру, що відбуваються в різних містах світу, і втримуватиме зв'язки з провідними одиницями з наміром включати їхні біографії в довідника („Хто є хто“), що їх видає Центр і зв'язані з ним видавництва.

Немає сумніву, що це важливий пост і новопризначена заступниця ген. директора д-р Євгенія Пастернак подбає про те, щоб у різних довідниках було більше українських прізвищ, які на це заслуговують.

14 лютого 1987 р., з ініціативи голови Спілки Українських Журналістів Канади ред. Василя Дідюка відбулась у Пансіоні ім. Ів. Франка в Міссісага пресова конференція з панею Е. Пастернак та її асистенткою Теренею Тонкович. Відкриваючи конференцію, ред. В. Дідюк привітав директорку Євгенію Пастернак з її найновішими досягненнями та бажав їй дальших успіхів у репрезентації до-

брого українського імені на важливих міжнародних форумах, на які вона самотужки здобула вступ свою невтомною працею та експертизою. Опісля він попросив її поділитися з представниками преси своїми новими проблемами і турботами.

Пані Є. Пастернак заявила, що вона розуміє вагу, важливість і труднощі української преси і несподівано для всіх пожертвувала з своїх особистих заощаджень дуже поважну суму на пресовий фонд усіх заступлених на конференції періодиків. Тут складаємо їй щиру подяку за цей її вчинок від видавництва і редакції „Нових Днів“.

Далі вона висловила думку, що хоч завдяки пресі українська громада вже розуміє потребу домів для опіки над старшими, яких (і старших, і домів для них) стає щоразу більше, проте про процеси й проблеми старіння та старости наша преса нічого не пише й тому наша громадськість про це нічого не знає, а самі domi для старших, в ізоляції від громади і преси, не можуть їх розвязати.

Після цікавої виміни думок поміж редакторами й представниками адміністрації Пансіону ім. Івана Франка було вирішено створити окрему Комісію під головуванням пані Євгенії Пастернак, яка займається виготовленням фахових матеріалів та інформації для української преси з ділянки герентології.

Після цієї довговідкладаної, але успішної пресової конференції відбулась дружня зустріч-вечеря її учасників з мешканцями пансіону.

Аж не вірилось, що поселилось в цій українській оазі так багато ще недавніх знайомих нам діячів.

М. Даљ.

НОВИНИ З МИСТЕЦЬКОЇ ГАЛЕРІЇ В НІЯГАРА ФАЛЛС

Від 29 березня до 15-го травня 1987 р. у Галерії відбуватиметься виставка дереворізів Донни Ібінг „Славні жінки в Біблії“. На офіційному відкритті виставки, в неділю 29-го березня (2:00 — 5:00 год.) буде присутня також художниця. Тоді ж будуть показані „Страсті Христові“ В. Курилика і виступить гість-доповідач д-р Н. Брус Маклеод. Запрошується всіх на відкриття й на виставку.

ВІСТІ З УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЮ КАНАДИ

Від 5-го квітня до 10-го травня 1987 р. відбувається в Українському Музей Канади в Саскатуні образотворча виставка широковідомої української художниці з США — Аркадії Оленської-Петришин. Її твори виставлялись уже в багатьох містах світу й чимало їх закупили музеї та приватні колекціонери.

В справі виставки можна звертатись до куратора Музею Ірини Горготи-Рич, тел (306) 244-3800.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ

ЛЮДИНА ШУКАЄ ЕНЕРГІЮ

(Закінчення з попереднього числа)

У ПЕКЛО ПО ТЕПЛО

Земля — наш чудовий і затишний дім. Та лише на поверхні. З глибиною температура її зростає в середньому на один градус через кожні 30 метрів. Здається, що це не так і багато. Але якщо підрахувати, то виявиться, що на глибині три з лишком кілометри має кипіти вода (100°C), десь на одинадцятому кілометрі плавиться свинець (327°C), на двадцятому — алюміній (659°C), а на глибині 60 кілометрів температура сягає 1800°C і плавиться навіть платина. На глибині кількох тисяч метрів від поверхні ніщо вже не нагадує нашу затишну планету.

Звідки ж береться тепло в глибинах Землі? Воно поновлюється за рахунок радіоактивного розпаду, що відбувається в гірських породах, різних фізико-хемічних процесів, гравітаційної енергії і т.д. Отже, ядерний котел не лише яскраво палає у нас над головою, але й вирує у буквальному розумінні цього слова під ногами.

Потужність теплового потоку від центра Землі до її периферії приблизно в 4000 разів менша від потужності соняшної радіації, що її одержує наша планета, але майже в 30 разів більша за потужність усіх електростанцій світу.

Тепло Землі приваблює людину здавна. Ще римляни водою гарячих джерел обігрівали житло, милися нею в лазнях. Піонерами сучасного, технічно зрілого використання гарячих підземних вод були ісландці. Причина зрозуміла: в Ісландії 700 термальних джерел і безліч гейзерів, тобто надзвичайно сприятливі умови для використання геотермальної енергії. Столиця держави Рейк'явік, де живе близько половини населення країни, опалюється тільки за рахунок геотермальних джерел. Як не парадоксально, на цій «крижаній землі» ростуть яблука, дині, гвоздики. Недавно тут заклали кавові плантації. Завдяки раціональному використанню тепла Землі Ісландія забезпечує себе томатами, огірками і навіть — єдина в Європі країна! — бананами.

Але першу геотермальну електростанцію (геоТЕС) побудували в Італії ще на початку століття.

Використовувати геотермальну енергію вигідно там, де гаряча пара чи термальні води виходять на поверхню або ж до них легко дістатися. Або в тих місцях, де земна кора має досить високу температуру. У Радянському Союзі це Камчатка, Крим, Закавказзя, Західна Україна, Курильські острови понад 60 великих геотермальних районів, де є гарячі води, використання яких економічно віправдане...

Та, незважаючи, здавалося б. на давню історію,

геотермальна енергетика — поки що немовля. Перед спеціалістами стоїть безліч проблем. Практично всі геоТЕС побудовані на родовищах, де температура пари чи води — понад 170°C, розташовані вони на невеликих глибинах і мало мінералізовані. Але таких родовищ небагато. Більшість має набагато меншу температуру, глибше залягає і насичена розчинами солей. Використовувати їх важко. Для створення індустрії земного тепла потрібні спеціальні дослідження і науково-технічні розробки.

Немає точних даних про справжній розподіл температур у надрах Землі й не можна оцінити весь потенціал геотермальної енергії. Але навіть приблизні оцінки показують, що це джерело містить набагато більше енергії, ніж її можна було б одержати в ядерних реакторах при розщепленні всіх запасів урану і торію, які є в земній корі. Геотермальне тепло здатне задовольнити всі енергетичні потреби людства протягом десятків і сотень мільйонів років практично без порушення теплового режиму надр. Так, скажімо якщо все людство використовуватиме тільки геотермальну енергію, то мине більш як 40 мільйонів років, перш ніж середня температура земних надр знизиться на півградуса. Та як добути земне тепло у тих місцях, де воно не виходить на поверхню? А надто там, де температура надр порівняно невелика? Це неабияка проблема...

1963 року академіки АН УРСР О. Щербань та О. Кремньов в Інституті технічної теплофізики АН УРСР запропонували добувати тепло Землі з допомогою двох свердловин. Через одну нагнітатиметься холодна вода у підземний колектор. Через другу вона вже нагрітою подаватиметься і знову закачуватиметься під землю.

Специфіка геотермального тепла України — його низька температура. У нас геотермальні родовища є в Криму, на Закарпатті, на великих глибинах у Харківській, Львівській, Полтавській, Чернігівській, Сумській областях.

— Крім природних запасів, можна використовувати геотермальну енергію, створюючи штучні підземні колектори, — розповідає старший науковий працівник відділу тепломасообмінних процесів і пристройів, кандидат технічних наук Юрій Петрович Морозов. — Треба в глибині землі зруйнувати шар порід, або утворити велику поверхню теплообміну. Нафтогазики роблять таке, щоб збільшити продуктивність свердловин. Узагалі найпростішими для використання геотермальної енергії є методи нафтогазовидобутку. Академік АН УРСР О. Кремньов давно вже висловив ідею використати свердловини наftovих родовищ — ті, які вже не дають наftи, і виповнилися водою...

Працівники Інституту технічної теплофізики разом з об'єднанням «Кримгеологія» та радгоспом «Краснодарський» Сакського району Кримської області побудували в селі Іллінка першу на Україні експериментальну циркуляційну систему. Тепла вода пішла в будинки до людей, які ніколи її не

одержували по трубах. Причому в районі, де не тільки теплої, а й звичайної води обмаль.

У Криму створюються ще дві такі системи.

— Причому скрізь ми працюємо разом з об'єднанням «Кримгеологія», — розповідає Юрій Петрович, — оскільки спеціальних організацій для пошуків і видобутку геотермальних ресурсів на Україні не існує.

Геологи бурили і свердловину завглибшки чотири кілометри на Закарпатті, поблизу Мукачевого, де будується дослідна геотермальна електростанція. Тут виявили пласти з температурою понад 200°C. Це одна з найвищих підземних температур на Україні. Але на такій глибині, як і гадали, природних підземних колекторів немає. Постала небияка проблема — створити штучну підземну зону підвищеної проникності. Планується між двома свердловинами утворити у пласті систему тріщин, через які пропускатимуть воду.

Останніми роками приділяється увага дослідженням, пов'язаним з вилученням «сухого» тепла з гарячих гірських порід — так званої петротермальної енергії. Це найбільші й найпоширеніші джерела енергії, бо гарячі скельні породи, що залягають, правда, на різних глибинах, є скрізь.

Утилізація «сухого» глибинного тепла могла б відкрити для енергетики невичерпні можливості. Коли свердловини завглибшки 8 — 10 кілометрів стануть звичайним явищем, геоТЕС можна буде споруджувати у будь-якій географічній точці земної кулі, де існує потреба в енергії. Правда, світова практика ще не має надійних і рентабельних методів видобування «сухого» тепла з надр. Усі ці проблеми поки що перебувають на стадії експерименту.

Суть проблеми тут та ж сама, що й у сонячній енергетиці: щоб підвищити потужність станції, треба зібрати тепло з великої площини. Існують проекти по створенню великих підземних порожнин чи розгалужених систем тріщин у гірських породах з допомогою звичайних чи ядерних вибухів. Але для цього слід спершу вивчити безліч проблем. І передусім з'ясувати, чи не викличе така активна людська діяльність небажаних змін у тектоніці земної кори...

— Нашій енергетиці взагалі властива гігантаміня. — говорить кандидат технічних наук Віктор Дмитрович Білодід. — Вважається, що такими дрібницями, як геотермальні електростанції, взагалі займатися не варто. Тим часом уся світова практика свідчить: якщо це економічно вигідно, то треба будувати і невеликі електростанції. На заході Європи і в США, приміром, будують електростанції потужністю один мегават.

Найперспективнішим у цій справі на найближчі 5 — 10 років, як вважають у нас в інституті, є тепло-постачання населення. Так, от Франція почала дослідження в цій галузі наприкінці 70-х років. Нині по всій країні працює 70 геотермальних установок

(Закінчення на 33-ій стор.)

ЛІСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ЧИ МОЖНА ВІРИТИ НАШИМ КОРЕСПОНДЕНТАМ

Ми нарікаємо, і слушно, що в Україні наші визначні мистці або ігноруються ріжними писаками, або висвітлюються в „кривому дзеркалі“, і що взагалі там нашу культуру нищать. Сьогодні Софія Ротару співає цілі концерти в російській мові з Івасюковою оркестрою „Червона рута“. Звичайно нам не подобається, що ансамбль Мойсеєва в Нью-Йорку споторює український танець, чи що українська мова і культура витиснена з учбових закладів, установ, взагалі з життя, а велики діячі нашої культури взагалі замовчуються.

Обурення наші справедливі. Але подивімось на себе тут, що ми робимо в нашій діаспорі? Коли одні кола намагаються звеличити нашу культуру і її визначних діячів, інші кола замовчують та ігнорують ці події. Ось в кінці березня 1985 року в Торонто відбувся урочистий концерт, присвячений корифеям — березільцям, заслуженим діячам українського театру Йосипу Гірняку та Олімпії Добровольській. Великий майстер сцени, головний актор „Березоля“ і друг неповторного Курбаса, мученик совєтських концтаборів страшної півночі Йосип Гірняк та його дружина, відома акторка — корифей Добровольська були зігноровані у звіті імпрез за 1985-ий рік, видруковані у престижевому журналі „Сучасність“. Ми не винуємо „Сучасність“, бо не все прислане можливо і треба перевіряти, але ми дивуємося рівневі журналістичної об'ективності і правдивости дописувача. Звіт „Торонтські новини 1985 року“ написала Оксана Бризгун-Соколик і він був поміщений в „Сучасності“ за липень-серпень 1986 року...

Оголошення-афіші про цей концерт урочистого вшанування Гірняків були і в нашій пресі, радіо.

Якщо пані Бризгун-Соколик не була на цій імпрезі то це не значить, що імпрези не було. В звіті імпрез в Торонто за 1985 рік, що займає 10 сторінок „Сучасності“ і де загадуються навіть аматорські вистави, не знайшлося місця на кілька рядків про урочисте вшанування Гірняків.

А це творче свято підготовлялося старанно і дбайливо. Аж із Ванкувера приїхав відомий театрознавець і автор наукової монографії про Гірняка і Добровольську „Нескорені Березільці“ проф. Валеріян Ревуцький, щоб виголосити чудову доповідь, довгі місяці готували музично-вокальний репертуар знаний оперовий співак Йосип Гошуляк та проф. консерваторії Тетяна Ткаченко. Також в художній частині було відтворено „Ярмарок“ Остапа Вишні, який ювіляр Гірняк (90 років) читав із сцени в концтаборі Ухт-Печлага в'язням, як і він, в присутності в'язня автора. Присвячена поезія ювілярам „Життя пройшли ви, як велику сцену“ акцентувала урочисте свято...

Хоч автор цих рядків також спричинився до вшанування корифеїв, це спростовання написане не тому, що зігноровані учасники урочистого концерту. Не конче учасники програми мусять всім подобатись, ко-

мусь може не подобатись моя борода, Гошулякова лисина, чи брови Ревуцького, але ігнорувати таких велетнів нашої культури, як Гірняк і Добровольська, можуть тільки маленькі люди. Коли канадська журналістка, що була на Концерті, Енн Пековер надіслала свою фахову рецензію. (ей трибют ту Йосип Гірняк енд Олімпія Добровольська) до однієї української газети в Торонто, що має англійську секцію, її не надрукували. Знову Гірняки були зігноровані. То ж і напрошуються паралеля — там, в Україні, нищать, тут, в діаспорі, замовчують. Як Шевченко писав „Не так тії вороги, як добрі люди, і окрадуть, жалкуючи, плачуши осудять“.

Ростислав Василенко

НЕ ВО ГНІВ ПИСАНЕ

... Не можу, прямо таки не вкладу в думку і не складу слів, щоб оце якось Вам усім у „Нових Днях“ вияснити мої (та хіба тільки мої?) незавидні враження. Я думаю, що більшість передплатників і читачів „Н.Д.“ — поділяє мою думку. А це: ось учора отримав журнал — січень 1987 р. Сторінка 2-га, В. Чапленко — „ЧИЙ ЦЕ ЗЛОЧИН?“

І справді: чий то злочин? Ну, авторові, ще й на стari літа, можна простити, нехай ляпає. Але Вам — ні, що пропечатали його вигадки та видумки. А ще коли он судять УКРАЇНСЬКУ НАЦІЮ в Ізраїлі... Це сіль на зранене серце.

Хоть уже й пізно, бо „що написане пером, не вирubaєш і топором“, але прошу від душі, від широго мого серця, — не повторюйте більше такого нещастя...

Вкладаю „на риск“ 20 дол. (знаю, що не належить слати готівки). З них 4 дол. чи що буде коштувати пересилка поезій Галі Мазуренко „Скіт поетів“, бо я з роду скіт, а решту, що лишиться з цієї 20-ки, — на латання дірок у „Нових Днях“.

З пошаною до Вас усіх, Ваш передплатник і читач

І-нко Микола Гр.

Дорогий Миколо Григоровичу!

Не подаю Вашого повного прізвища і місця замешкання, бо не знаю чи Ви цього бажали б. Немає непомильних людей. Помилається й редактори, тому і їм треба прощати.

Але в даному випадку моя інтуїція підказує, що я не зробив помилки, надрукувавши одне з найсильніших оповідань Василя Чапленка „Чий це злочин?“, хоч у нас з автором були суперечки не лише з цього приводу. Прочитайте це оповідання уважливіше вдруге й, може, зміните свою думку про нього. Чий це злочин? Не беруся судити. Може, це один з безчисленних злочинів антигуманних ідеологій 20-го століття, може тих, „чий вояки були попідперізувані поясами з бляхами, на яких вибито ‘Бог з нами?’ — як пише автор, — може особисто Дитрів Парашуків, але

в кожному випадку — це не був злочин української нації і в Ізраїлі (чи будь-де) не можуть судити української нації, яка в боротьбі з нацистськими злочинцями втратила мільйони своїх кращих синів і дочок. Тож не попадаймо в паніку, ані в притаманні нам крайності.

М. Дальний

ДУМКИ МІНЯЮТЬСЯ...

Сьогодні я одрежав з пошти нове число за місяць січень 1987 вашого цінного журнала „Нові Дні“ і дуже зрадів ним, бо знайшов багато в ньому цікавого матеріалу. Тому, хоч я його був відмовив далі пренумерувати, то сьогодні я змінив свою попередню думку й вирішив стати дальшим його передплатником. На передплату за 1987 рік посилаю в оціому листі 20.00 (двадцять) канадських доларів.

Бажаючи вам якнайкращих успіхів у вашій видавничій праці.

Остаю
з належною для вас пошаною
Михайло Кленцов

**

ЩЕ ПРО „МОРОКУ“ Т. ХОХІТВИ

В листопадовому числі журналу „Нові Дні“ пан Т. Хохтів назавв мою розгадку його „мороки“ неправильною, бо вона побудована на переставлені складів, а він хоче, щоб були переставлювані літери.

Посидаю п’ять пар таких слів у яких міняю місцями приголосні літери, а тим самим міняються слова своїми місцями: перше стає другим, а друге першим:

кума — мука
соки — кося
рама — мара
дороги — городи
горб — борг

Після цього більше на цю „мороку“ не буду обзиватись.

А. Баранник

ТРЕБА ВИПРАВИТИ

У моєму спрощенні „І ще про називання по батькові“ трапилася помилка, що робить нісенітнечею ціле речення: „Коли Московський цар Петро Перший воював у Ліфляндії, відвойовуючи доступ до Балтицького моря, то при царському війську було КІЛЬКА ПОЛКІВ КОЗАКІВ, а не кілька поляків????! Правда, виправити ту помилку вже за пізно, але, думаю, що заміточку треба було б зробити.

Іван М. Чинченко

Заохочуємо всіх читачів писати листи до редакції на всі порушені в журналі теми і взагалі на актуальні теми. Але просимо писати виразно й коротко, по змозі на машинці, через рядок. — Ред.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

ПАМ'ЯТІ ІВАНА ПЕТРОВИЧА НОСОВЕНКА

На поминальному обіді в день похорону бл. п. Івана Петровича Носовченка була проведена збирка на українську пресу. Збирку перепровадили пані Олена Лисик і Люба Харченко, зібрали \$1,141.00.

З того на „Молоду Україну“ було зібрано \$565.00, на церкву св. Івана Хрестителя в Ошаві — \$270.00, на „Українські Вісти“ — \$50.00. Безіменні датки готівкою (\$256.00) за бажанням родини покійного було виřено розділи порівно на ті газети і журнали, що покійний передплачував, а саме: на „Українські Вісти“, „Нові Дні“, „Вісник“, „Новий Шлях“ та „Український Голос“ — по 52.20 дол.

Бл. п. Іван Петрович Носовченко народився 6-го квітня 1911 р. в селі Мала Кам'янка Ізюмського району на Харківщині в родині селян. Рано змушений був іти на заробітки в шахти Донбасу, бо на батька, який не хотів вступити в колгосп, наклали тяжкий податок, якого він не міг заплатити.

Дізнавшись, що їх будуть завтра „розкуркулювати“ і вивозити на Сибір, батьки Іванові втекли вночі на Донбас, залишивши сина Олексія, якому було лише 15 років, на господарці. Не знаючи, що діється дома, Іван, діставши відпустку з роботи, вернувся в той самий день додому, а там уже на нього чекали місцеві активісти. Забрали мішок борошна, що він купив на тяжко зароблені гроші і зав'язалась бійка, в якій обидвох братів тяжко побили, пов'язали і повезли в ізюмську тюрму.

В Ізюмі неповнолітнього брата Олексія випустили, а бл. п. Івана засудили на два роки примусових робіт. Під час етапу йому пощастило втекти і він рік перевовувався в свого дядька-лісника, поки дядько вистарався йому документи з якими він поїхав знов на Донбас і працював там у копальні аж до призову в армію. Як сина розкоркуленіх, взяли його не в армію, а в робітничий батальйон і послали аж на Сибір.

Після трьох років знущань, він повенувся додому й одружився в 1935 р. з Мотрею Носов. В 1937 р. ро-

дилась у них донька Тамара, а в 1939 році син Микола.

Друга світова війна застала їх в с. Богородичному, де його й призвали в регулярну армію.

Під Києвом у Пирятині він попав у німецький полон, на щастя, в хаосі німці пустили його додому. Ale не було спокою від війни в Ізюмському районі. Фронт проходив через річку Дінесь декілька разів. В лісах були партизани і німці виарештували коло фронту все чоловіче населення від 15 до 70 років, щоб, мовляв, не підтримували партизанів...

У 1943 р. заграва війни насунулась знову й Іванові треба було покидати свою батьківщину. Вихопивши дітей з під самого фронту, Іван з дружиною подався на Захід. Працювали коло Гановеру в фермера, де й застала їх капітуляція Німеччини. Були в таборі ім. М. Лисенка аж до 1947 року, опісля виїхали до Англії, а в 1952 році до Канади.

В Канаді спочатку працювали в фермера, а пізніше на своїй власній фармі. Від 1977 року жили в місті Ошаві. Бл. п. Іван Носовенко був свідомий, прямий і щирій українець-патріот. Він ненавидів комуністів, передплачував багато українських часописів і журналів, цікавився політичним життям і був жертвенним на українські національні справи.

Відійшов від нас покійний раптово на 77-му році свого життя. Він залишив у смутку свою дружину Мотрю, дочку Тамару, сина Миколу, зятя Григорія Неліпу, невістку Віру та п'ятьох внуків і правнука Антона-Михайла, а на Україні сестру Дуньку.

Нехай канадська земля буде йому легкою. Вічна йому пам'ять.

Г.Н.

Засмученій родині висловлюємо наше глибоке співчуття з приводу втрати чоловіка, батька і дідуся та нашого довголітнього передплатника, а всім жертводавцям на пресовий фонд щиро дякуємо.

Редакція і Адміністарція.

БЛ. П. ФЕЛІКС КОРДУБА

Відомий український громадський і політичний діяч, сумлінний журналіст і дослідник радянської системи, Фелікс Кордуба, помер 21-го січня 1987 р. в Мюнхені, Німеччина, на 79-му році життя.

Фелікс Кордуба народився 28-го травня 1907 р. в Тернополі, де й закінчив гімназію. Був активний в українському визвольному підпільному русі й за це польська влада засудила його в 1934 р. на 10 років тюрми. Від 1943 р. до 1946 був у лавах дивізії „Галичина“. На еміграції був провідним членом ОУН, головою Ради ЦПУЕН (1961-1968), секретарем Спілки Українських Журналістів, а останніх 10 років присвятив розвиткові друкарні „Логос“ як її директор. Залишив дружину, дочку, зятя і дальшу родину. Похоронений у Мюнхені, на цвинтарі „Вальдофрідгоф“.

ПОМЕР Д-Р МИРОСЛАВ ЧАПОВСЬКИЙ

В четвер, 29 січня 1987 р. на 64-му році творчого життя несподівано помер св. п. проф. д-р Мирослав Чаповський, провідний член українського націоналістичного руху, голова Дослідної Фундації ім. О. Ольжича, головний секретар Українського Братського Союзу, видатний науковець, і суспільно-громадський діяч.

Поховано його 2 лютого 1987 р. на українському православному цвинтарі Андрія Первозванного в Бавнд Бруку, Н.Дж.

Засмученій дружині й синам та всій родині висловлюємо найглибши співчуття, а між нами нехай залишиться назавжди добра пам'ять про Покійного.

ПОМЕР ПАСТОР В. БОРОВСЬКИЙ

В Джорджії, на півдні США, помер 25 січня ц. р. на 81-му році життя провідний діяч Українського Євангельського Об'єднання і його довголітній генеральний секретар пастор Володимир Боровський.

Пастор Вол. Боровський народився 1907 року в Зінькові, Україна. Крім багатьох інших функцій з доручення Євангельського Об'єднання був також редактором „Українського Євангельського Ранку“. Залишив по собі книгу дуже цінних спогадів „Під покровом Всевишнього“.

Залишив також у смутку дружину, двох синів, дочку Дарію та численну дальшу родину.

ЛЮДИНА ШУКАЄ ЕНЕРГІЮ

(Закінчення з стор. 30-ої)

і будується ще стільки ж. 600 тисяч чоловік одержують тепло земних глибин. Щороку економиться 150 тисяч тонн умовного палива. Тим часом Крим за геологічними умовами такий самий район, як Франція.

Людина здавна прагнула різними способами використати внутрішнє тепло Землі. І є серед них найфантастичніші. Так, радянський інженер А. Муханов запропонував проплавити гірські породи, що утворюють дно підземного океану і таким чином викликати виверження магми. Але як дістатися до магми? Цю проблему намагаються розв'язати вчені багатьох країн світу. Американські вчені вважають, що майбутнє належить електростанціям, які працюватимуть за рахунок тепла розжарених надр нашої планети — тобто тої ж такої магми, що залягає на глибині 10 — 20 кілометрів. Верхній її шар має температуру тепла для одержання пари.

Яким з цих проектів судилося втілитися в життя, покаже майбутнє. Сьогодні ясно одне — людство не може вже обйтися без індустрії земного тепла. Академіки В. Кирилін та М. Стирикович вважають, що проблема використання сонячної енергії та практичне освоєння тепла Землі мають таке ж значення для майбутнього, як розв'язання проблеми керування термоядерним синтезом.

Нінель Сукманська.
(„Наука і суспільство“. Скорочено)

12/31/87
 Mr E Litwinow
 48 Yorkview Dr
 Etobicoke ON
 M8Z 2E9

POSTAGE PAID AT TORONTO
 Second Class Mail Registration
 Number 1668
 if not delivered please return to:
 NOWI DNI
 P.O. Box 130, Etobicoke, Ont.
 Canada M9C 4V2

**ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД
 „НОВИХ ДНІВ“**

КАНАДА

Н. Н., Торонто	\$320.00
Козачок, І., Монреаль	\$100.00
Лисик, О., в пам'ять батьків, Ошава	\$50.00
Літвінов, Є., в пам'ять	
Бориса Стрілковського, Торонто	\$25.00
Родак, В., Торонто	\$25.00
Жижела, Г., Торонто	\$10.00
Латишко, О., Торонто	\$10.00
Стрижовець, А., Mississauga	\$10.00
Семотюк, Н., Торонто	\$10.00
Семотюк, М., Торонто	\$10.00
Кейван, М., Едмонтон	\$10.00
Вовкодав, Ф., Торонто	\$10.00
Юсипчук, О., Едмонтон	\$10.00
Волан, Я., Монреаль	\$10.00
Ткаченко, К., Садбури	\$10.00
Пукса, Б., Торонто	\$5.00
Козоріз, М., Тандер Бей	\$5.00
Петришин, О., Тандер Бей	\$5.00
Юхименко, О., Торонто	\$5.00
Вацік, В., Торонто	\$5.00
Жураківський, В., Ст. Кетерінс	\$5.00
Канюх, В., Скарборо	\$5.00

С.І.А.:

Осійчук, І., Мортон Гров	\$80.00
Кобаса, А., Віллямстон	\$20.00
Одарченко, П., Такома Парк	\$18.00
Кострицький, В., Філадельфія	\$18.00
Галецький, К., Орадел	\$12.00
Оношко, І., Рочестер	\$12.00
Ференцевич, Г., Арлінгтон	\$12.00
Кий, В., Валінгфорд	\$10.00
Поліщук, Ю., Пітсбург	\$10.00
Стефанов, П., Рочестер	\$7.00
Бугаєнко, І., Сант Пауль	\$7.00
Пальчик, Д., Детройт	\$7.00
Драч, В., Трентон	\$7.00
Завицький, Р., Філадельфія	\$7.00
Нагорний, Ю., Мартінсвіл	\$7.00
Баранник, А., Кергонксон	\$5.00
Кайдон, І., Канаога	\$5.00
Коць, М., Монтклейр	\$5.00
Ведмідь, А., Смітвіл	\$5.00
Ясинський, Ю., Канаога	\$4.00

ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ:

Вакуленко, П., Австралія	\$25.00
Петренко, В., Норвегія	\$20.00
Дворцовий, Г., Австралія	\$10.00
Дворцовий, В., Австралія	\$10.00
Дворцовий, С., Австралія	\$10.00
Саюк, І., Німеччина	\$10.00

Щиро дякуємо за пожертви на пресовий фонд, що дуже поважною мірою допомагає втримувати „Нові Дні“.

У ВИДАВНИЦТВІ „НОВІ ДНІ“ МОЖНА КУПИТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Ivan Berежний, УКРАЇНСЬКА МОВА (початкова граматика ч. 1)	\$3.50
Dmitro Kisličia, ГРАМАТИКА ч. 1 (фонетика і морфологія)	5.00
Dmitro Kisličia, ГРАМАТИКА ч. 2 (синтакса)	5.00
T. Шевченко, ВИБРАНІ ВІРШІ	2.00
Софія Гаєвська, TREASURES OF THE CENTURIES (англійською мовою)	5.00
200 ЛИСТІВ Б. АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА	14.00
Григорій Костюк, ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО ТА ЙОГО ДОБА (досліди, критика) з пересилкою	12.00
Володимир Винниченко, МІЖ ДВОХ СИЛ (драма на 4 дії)	2.00
Dmytro Chub, WEST OF MOSKOW (англ. мовою)	6.50
Дм. Чуб, В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ	6.50
Wasyl Hryshko, THE UKRAINIAN HOLOCAUST OF 1933 (в м'якій оправі)	5.00
Гелій Снєгірьов, НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ (з пересилкою)	20.00
Петро Волиняк, ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО (з пересилкою)	12.75
Докія Гуменна, ВНУКИ СТОЛІТНЬОГО ЗАПОРОЖЦЯ (з пересилкою)	\$5.00